

KALA- JA RIISTARAPORTTEJA nro 211

Juhani Salmi
Pekka Salmi

Ammatin ja harrastuksen välivesillä:
sivutoimisen kalastuksen monimuotoisuus

Pori 2000

Juhani Salmi ja Pekka Salmi

Ammatin ja harrastuksen välivesillä: sivutoimisen kalastuksen monimuotoisuus

Tutkimusraportti

Maa- ja metsätalousministeriö

Vapaa-ajankalastuksen profiilit (312 102)

Tämä raportti perustuu vuosina 1994 ja 1995 ammattikalastuksen profiilit- tutkimusta varten kerättyyn lomake- ja teemahaastatteluaineistoon. Lomakeaineiston pohjalta luodaan aluksi lyhyt katsaus merenrannikon ja sisävesien sivutoimiseen ja harrastusluonteiseen kalastukseen. Varsinainen raporttiosuus käsittää kolme alueellista tapaustutkimusta, joissa kussakin on tarkasteltu sivutoimisesti ja harrastusluonteisesti kalastavien näkemyksiä kalastamisesta ja kalastusmahdollisuuksista sekä muiden tulonlähteiden ja kalastuksen yhdistämistä. Lopuksi analysoimme ja vertailemme eri tapausten tuloksia.

Sivutoimiseen kalastukseen sisältyy usein yhtäläillä taloudellisia, virkistykellisiä ja sosiaalisia kuin myös perinteisiin liittyviä arvoja, joiden keskinäinen merkitys saattaa vuosittain vaihdella. Useimmiten ammattimaisuuden aste ja kalastuksen merkityssisältö määräytyy alueellisesti kalakantojen ja muiden työnsaantimahdollisuuksien mukaan. Kalastuksella on monin paikoin tärkeä merkitys maaseudun mosaiikkimaisessa työllistämässä, mutta kalan myyntitulot ovat nykyisin myös lisä vakituiselle palkkatyölle. Paikallinen kulttuuri vaikuttaa sivutoimikalastuksen asemaan: jos kalastusammatti on yhteisön arvostama ja ja hyväksymä, myös sivutoiminen kalastusala uudistuu ja se koetaan vahvuutena. Paikallisen päätöksenteon ulottumattomissa tapahtuva kalastuksen ohjaus on lisännyt epävarmuutta sivutoimisten kalastajien parissa.

Sivuaammattimainen kalastus, harrastusluonteinen kalastus, kalastuskonfliktit, kalastuksen järjestäminen

Kala- ja riistaraportteja 211

951-776-311-5

1238-3325

28 s.

Suomi

Julkinen

Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos
Reposaaren toimipiste
Konttorikatu 1
28900 PoriRiista- ja kalatalouden tutkimuslaitos
PL 6, Pukinmäenaukio 4
00721 Helsinki

Puhelin ja faksi 0205 751 895

Puh. 0205 7511 faksi 0205 751 201

Sisällys

1. JOHDANTO.....	1
2. KATSAUS SIVUTOIMISESTI JA HARRASTUSLUONTEISESTI KALASTAVIIN	3
2.1. Vakituinen palkkatyö tai satunnaisia tuloja	3
2.2. Kalastuksen parissa halutaan jatkaa	4
3. AINEISTO JA MENETELMÄT.....	6
4. LÄHEINEN YHTEYS LUONNONARVOIHIN: PYHÄJÄRVEN KALASTUS.....	8
4.1. Talvinuottaajien ammattimaisuus vaihtelee vuosittain	8
4.2. Kalastusta palkkatyön ehdoilla.....	9
4.3. Vahva yhteisöllisyys turvaa kalastuksen jatkumista	9
4.4. Paikallinen päätöksenteko	10
4.5. Kalastus ei uhkaa kalakantoja, mutta miten jaetaan saalis ?.....	11
4.6. Huoli järven ekologisesta tilasta	11
4.7. Tutkimus palvelee elinkeinon kehittämistä	12
4.8. Johtopäätöksiä	12
5. PERINTEEN JA YHTEISKUNNAN ARVOJEN VÄLINEN KONFLIKTI: KESKI-PERÄMEREN LOHENKALASTAJAT	14
5.1. <i>Me pyydetään muutaman vuoden tyhjääki</i>	14
5.2. Etelän ammattilaiset erityisasemassa	15
5.3. Kilpailua pyyntipaikoista ja -oikeuksista	16
5.4. Kalastuskunta lähin edunvalvoja.....	17
5.5. Yhteisöllisyyttä.....	17
5.6. Johtopäätökset	18
6. VUOROTYÖN JA AVOMERIPYYNNIN RISTIAALLOKOSSA: ITÄISEN SUOMENLAHDEN SIIMAKALASTUS	19
6.1. Saaristosta palkkatyön perässä kaupunkiin	19
6.2. Merelläolo sosiaalista yhdessäoloa	20
6.3. Kalastuksen hoito on hiipunut	20
6.4. Siimapyynti kannattaa vain muiden ansioiden varjolla.....	21
6.5. Harrastuksen jatkamiselle monia perusteita	22
6.6. Kalastusmatkailuun varovaista kiinnostusta	22
6.7. Johtopäätökset	23
7. TULOSTEN TARKASTELUA	24
8. KIRJALLISUUS	27

1. Johdanto

Pääammatikseen ja vapaa-aikanaan kalastavien välillä on koko joukko kalastajia, joille kalastuksen merkityssisältö saattaa vaihdella hyvinkin paljon. Kotitarveluontoisen saalispainotteisen kalastuksen ja ammattikalastuksen raja on kuin veteen piirretty viiva. Ammattimaisemmin kalastaville kalastuksen taloudellinen tuottavuus on tärkeää ja harrastusluonteisesti kalastavat antavat painoarvoa kalastuksen virkistykellisille arvoille, mutta erilaiset motiivit ja tavoitteet asettuvat lomittain niin että kalastajien yleispätevä ryhmittely on vaikeaa. Lisäksi paikalliset kulttuuriset tekijät ja kalaresursien erilaisuus lisäävät sivutoimisen kalastuksen moninaisuutta.

Merialueella ja sisävesillä sivutoimisesti tai harrastusluonteisesti kalastavien toimintastrategiat liittyvät sekä kalakannoissa että yhteiskunnassa tapahtuviin muutoksiin. Viimeaikoina sivutoimisten kalastajien pyyntiä on ryhdytty lainsäädännön avulla ohjaamaan ja säätelemään entistä voimakkaammin. Nykyisin ammattikalastajaksi luokitellaan vähintään 30 prosenttia kokonaistuloistaan kalastuksella ansaitsevat. Kalastajat, joiden kalastustulojen osuus kokonaistuloista jää tulorajan alle eivät ole oikeutettuja kalastustukiin. Jos kalastustulojen osuus ei saavuta 15 prosenttia, kalastaja ei saa yleisvesillä käyttää ammattimaisia pyydyksiä, kuten isorysiä. Lisäksi pintaan ankkuroitujen tai ajelehtivien verkkojen yhteispituus saattoi olla korkeintaan 900 metriä. Viime aikoina on esitetty ammattimaisten pyydysten entistä tiukempaa säätelyä ja säätelyn ulottamista valtion yleisvesien ohella myös yksityisvesiin (Jordas 1997, Pulliainen 1998).

Huomattava osa ammattikunnasta sijoittuu edellä mainittujen tulorajojen lähivyöhykkeille. Tällöin yksittäisen kalastajan ryhmä saattaa vaihdella, koska kalastuksesta saavat ansiot usein heittelevät vuosittain (Salmi P. ja Salmi J. 1998). Sivutoimiset kalastajat, joilla ei lain mukaan ole mahdollisuutta saada kalastukseen liittyvää tukea tai oikeutta kalastaa ammattimaisilla pyydyksillä, päätyvät ongelmalliseen tilanteeseen: heidän on joko tehostettava kalastustaan tai muutettava kalastus harrastusluonteiseksi (Salmi P. ym. 1997).

Ammattikalastustilastoinnin piiriin on pyritty saamaan kaikki kalaa myyvät kalastajat. Tavoitteen saavuttaminen on osoittautunut ongelmalliseksi, sillä kuka tahansa voi myydä ylimääräiset saaliskalansa ilman että tilaston laatija saa tämän tietoonsa. Vuosina 1994 ja 1995 tehdyn ammattikalastuksen profiilit -tutkimuksen mukaan 15 prosentin alapuolelle sijoittui suunnilleen hieman yli kolmannes ammattikunnasta. Kun Suomi liittyi vuonna 1995 Euroopan Unioniin, maa- ja metsätalousministeriö velvoitti merialueen ammattikalastajat ilmoittautumaan ammattikalastajarekisteriin. Tällöin myös satunnaisemmin kalaa myyviä hakeutui rekisteriin. Niinpä vuonna 1998 15 prosentin tulorajan alapuolelle jääneitä olikin jo yli puolet ammattikalastajista. Tulorajan alapuolelle jääviä oli vuonna 1998 rekisterissä olleista suhteellisesti eniten — suunnilleen kaksikolmasosaa — Kaakkois-Suomen ja Pohjanmaan työvoima- ja elinkeinokeskusten alueella (Anon. 1999). Sisävesillä sivutoimisia oli 1990-luvun puolivälin tienoilla eniten maan etelä- ja keskiosassa (Salmi J. ym. 1997).

Kalastuksen järjestämisessä sivutoiminen kalastus jää helposti päätöksenteon ulkopuolelle: ryhmään kuuluvia ei lasketa 'varsinaisiksi' ammattikalastajiksi, mutta ei myöskään vapaa-ajankalastajiksi. Vaikeasti rajattavaa, alueellisesti monimuotoista ja dynaamista sivuammattikalastajien ja harrastajien ryhmää on vaikeampi valvoa ja ohjata kuin pääammattimaista kalastusta (Salmi P. ym. 2000). Sivutoiminen kalastus on kuitenkin tärkeä osa luonnonvarojen talteenottoa ja sivutoimiset käyttävät usein myös samoja pyyntivälineitä ja tavoittelevat samoja kalalajeja kuin varsinaiset ammattilaiset. Samojen saaliskohteiden tavoittelusta on seurannut paikoin ristiriitoja esimerkiksi siikaa tai muikkua tavoittelevien kalastajaryhmien välillä (mm. Pitkänen 1996, Huh-

marniemi ja Salmi 1997). Sivutoiminen ja harrastusluonteinen kalastus on ammattikalastuksen jatkuvuuden kannalta tärkeää, koska sen kautta rekrytoituu päätoimisemman kalastuksen pariin uutta verta (Salmi P. ym. 1999).

Tässä raportissa tarkastellaan sivuammattimaista ja harrastusluonteista kalastusta ammattikalastuksen profiilit –tutkimuksen aineiston valossa. Yleiskatsauksen jälkeen hahmotamme muun muassa kalastuksen motiiveja ja kalastuksen järjestämiseen liittyviä kysymyksiä kolmen tapaustutkimuksen avulla.

2. Katsaus sivutoimisesti ja harrastusluonteisesti kalastaviin

Kalastajien perinteinen luokittelu pyyntitapojen perusteella ei ota huomioon kalastuksen ammattimaisuutta tai sen merkityssisältöä. Yhdistämällä kalastajien kalastustuloja ja pyyntistrategiaa koskevat tiedot nämä seikat voidaan luokittelussa ottaa paremmin huomioon. Ammattikalastuksen profiilit -tutkimuksen yhteydessä kerätyn kvantitatiivisen ja kvalitatiivisen aineiston perusteella merialueen ja sisävesien ammattikunta luokiteltiin kolmeen pääluokkaan: sivutoimisiin tai harrastusluonteisesti kalastaviin, kuluttajaorientoituneisiin ja kalastukseen orientoituneisiin. Sivutoimisesti tai harrastusluonteisesti kalastaviksi laskettiin ne, jotka ansaitsivat alle 15 prosenttia kokonaistuloistaan kalastuksesta tai joilla oli vakituinen ammatti kalastusalan ulkopuolella tai joiden eläketulojen osuus oli yli puolet kokonaistuloista. Vuonna 1994 ammattikalastajiksi tilastoiduista kaksiviidesosaa kuului tähän ryhmään (Salmi P. ym. 1999).

Seuraavassa kahdessa luvussa luonnehdimme sivutoimisesti ja harrastusluonteisesti kalastavia ryhmänä ja tuomme esille heidän kalastukseen liittyviä näkemyksiään, joita vertaamme ammattimaisemmin kalastaviin.

2.1. Vakituinen palkkatyö tai satunnaisia tuloja

Sivutoimisesti ja harrastusluonteisesti kalastavat ovat keski-ikältään päätoimisia kalastajia selvästi iäkkäämpiä: merialueella ja sisävesillä ensin mainitun ryhmän keski-ikä oli 52 vuotta ja pääammattimaisemmin kalastavien keski-ikä merialueella oli 48 vuotta ja sisävesillä 40 vuotta. Sivutoimisten ammattilaisia korkeampi keski-ikä selittyy osittain sillä, että ryhmään kuuluu melko iäkkäitä, reilusti yli 70-vuotiaita, kalastajia erityisesti sisävesillä ja Perämeren rannikolla. Suuri osa merialueen päätoimisista kalastajista harjoittaa avomeripyyntiä, joka ei henkisesti ja fyysisesti raskaampana pyyntitapana ole iäkkäämpien kalastajien suosiossa.

Sivutoiminen ja harrastusluonteinen kalastus painottuu ammattimaisempaa kalastusta selvemmin kaupunkeihin ja kuntakeskuksiin, joissa on yleensä paremmat mahdollisuudet hankkia myös muita tuloja: merialueella sivutoimisista ja harrastusluonteisesti kalastavista puolet ja päätoimisemmin kalastavista vain kaksi viidestä asui kaupungissa tai sen lähialueella. Sisävesillä sivutoiminen kalastus oli luonteenomaisempaa ydinmaaseudulla asuville kun taas päätoimisempi kalastus oli ominaista syrjäiselle maaseudulle.

Tulonlähteiden ja kalastuksen merkityssisällön perusteella sivutoimiset ja harrastusluonteisesti kalastavat voidaan karkeasti jakaa kahteen pääryhmään. Ensimmäiseen ryhmään sisältyvät kalastajat, joilla on muualla vakituinen työ ja kalastus on ensisijaisesti tärkeä virkistytymiskeino. Toisen ryhmän muodostavat ne, joille kalastuksella on merkitystä kahden tai useamman tulolähteen yhdistelmässä. Vakituista ansiotuloa ja tilapäisluontoisia tuloja saaviin kuuluu aiemmin pääammatikseen kalastaneita samoin kuin vasta äskettäin alalle ryhtyneitä.

Kahdella kolmesta sivutoimisesti ja harrastusluonteisesti kalastavasta oli vakituinen ammatti. Vakituisen palkkatyön kirjo oli laaja käsittäen muun muassa autoilijoita, opettajia, sukeltajia, kauppiaita, kultaseppiä, hitsaajia ja maalareita. Monet ammatit liittyvät lähinnä vain suurimpien asutustaaajamien elinkeinovalikoimaan. Tiiviimmin palkkatyössä käyvät korostavat ensisijaisesti kalastuksen virkistyksellisiä arvoja: kalastus antaa oivaa vastapainoa arkityölle.

Maaseudulla asuvilla kalastajilla tulolähteet olivat usein tilapäisluonteisia ja kalastukseen sitoutuminen nojasi taloudelliseen perustaan: kalastus tarjoaa heille tärkeää ja usein välttämätöntä lisätuloa joskus hyvinkin monen tulonlähteen yhdistelmässä. Varsinkin syrjäisellä maaseudulla maa- ja metsätalous tarjosivat usein tärkeää kausiluonteista työtä. Maaseudulla muita tilapäisluonteisia tulonlähteitä olivat kalankasvatus, kalastusmatkailu, turkistarhaus ja veneenrakennus, jotka sopivat hyvin kalastuksen rinnalla harjoitettaviksi. Maaseudulla myös eläketulot ja työttömyyskorvaus olivat monille kalastajille tärkeitä tulolähteitä (Salmi P. ym. 1999).

Yli puolella merialueen sivutoimisesti ja harrastusluonteisesti kalastavista ei ollut kansa- tai kansalaiskoulun lisäksi muuta koulutusta. Merialueella koulutusta ei tältä osin poikennut ammattimaisemmin kalastavista. Eroa olikin lähinnä vai ammattikoulutuksen saaneissa: pääammattimaisemmin kalastavista joka neljäs ja sivutoimisesti tai harrastusluonteisesti kalastavista kaksi viidestä oli saanut ammatti- tai keskiasteen koulutusta. Sisävesillä kalastajaryhmien koulutustasoissa oli selvä ero: sivutoimisesti ja harrastusluonteisesti kalastavista kolmella neljästä ja pääammattimaisemmin kalastavista alle puolella pohjakoulutus oli jäänyt kansakouluun.

2.2. Kalastuksen parissa halutaan jatkaa

Kalastajaksi ryhtymistä sivutoimiset perustelivat useimmiten ammatin periytymisellä suvussa: monien isä on aikoinaan ollut pääammattikalastaja. Lapsena opitut kalastukseen liittyvät niksit, paikallistuntemus ja valmis pyyntikalusto ovat antaneet hyvät lähtökohdat jatkaa suvun perinnettä. Merialueella ammattimaisemmin kalastavat korostivat sivuammattikseen kalastavia useimmin myös kalastuksen kiinnostavuutta ja muiden ansiolähteiden puuttumista uranvalintaa määräävänä tekijänä.

Merialueella sivutoimiset ja harrastusluonteisesti kalastavat, samoin kuin ammattilaisetkin, pitivät kalastuksen huonoimpina puolina kalastuksen säätelyä ja olemista luonnon armoilla. Sisävesillä ensisijaisesti kalakantojen — useimmissa tapauksissa muikkukantojen — vaihtelu oli kalastuksen selvästi huonoin puoli. Sivutoimiset korostivat ammattilaisia useammin myös kalastuksen taloudellisia riskejä ja luonnon armoilla olemista.

Kuten pääammattimaisesti kalastavat, myös harrastusluonteisesti ja sivutoimisesti kalastavat ottivat voimakkaasti kantaa kalastuksen säätelyyn. Parhaimpana säätelykeinona ammattilaiset pitivät kalastusalueiden romutuskorvauksia — merialueella myös saaliskiintiöitä. Sen sijaan sivutoimiset ja harrastusluonteisesti kalastavat kannattivat ensisijaisesti pyydysrajoituksia. Merialueella huonoimpana säätelyvaihtoehtona koettiin aikarajoitukset. Sisävesillä pääammattikseen kalastavista yli kolmannes kannatti kalastukseen tulevien määrän rajoittamista, mutta sivuammattikseen tai harrastusluonteisesti kalastavilla se ei juurikaan saanut kannatusta: heidän mielestään pyydysrajoitusten ohella myös ajallinen tai alueellinen säätely olisi parempi vaihtoehto.

Sivutoimisesti kalastavilla kiinnostuksen kohteet olivat samansuuntaisia kuin ammattimaisemmin kalastavilla: merialueella heitä kiinnosti ensisijaisesti kalanjalostus ja sisävesillä vastaavasti pyyntitekniikka. Yksityiskohtaisissa keskusteluissa ilmeni, että vaikka kiinnostusta pienimuotoista jalostustoimintaa kohtaan oli, niin siihen ei erityisemmin ole investointihaluja. Sisävesillä sivutoimisten pyyntitekniikan kiinnostus kohdistui lähinnä talvinuottauksen ja troolipyynnin kehittämiseen.

Sivutoimisesti ja harrastusluonteisesti kalastaville yhteistä on vahva kalastuksen jatkamisen motivaatio. Rahan ohella kalastus antaa harjoittajalleen ammatin vapautta, isiltä perityn uran ja mieluisan luonnonläheisen työympäristön. Heistä jotkut ovat valmiit luopumaan ammattimaisesta kalastuksesta jos vakituista palkkatyötä löytyy.

Työllisyystilanteen paraneminen ei kuitenkaan yleensä merkitsisi kokonaan kalastuksesta luopumista, vaan sen muuttumista kotitarve- tai virkistyskalastukseksi.

Kalastuksen virkistysarvoja korostavilla kalastuksen parissa jatkaminen ei ole sidoksissa ammattiin liittyviin taloudellisiin riskeihin. Palkkatyö tai muut ansiot antavat monissa tapauksissa joustavuutta selviytyä kannattamattomien aikojen yli. Varsinkin kalastajilla, joilla on vakituista palkkatuloa ja joille kalastus on ensisijaisesti harrastus, ei useimmissa tapauksissa ole aikaa eikä halua muuttaa totuttua kalastustaan, vaan he jatkavat entiseen tapaan (Huhmarniemi ja Salmi 1997).

3. Aineisto ja menetelmät

Tässä tutkimuksessa on käytetty laajan ammattikalastuksen profiilit -tutkimuksen yhteydessä kerättyä aineistoa: merialueella kerättiin tietoa 207 ja sisävesillä 67 kalastajalta lomakehaastatteluin ja nauhoitettujen teemahaastattelujen avulla (Salmi J. ym. 1996). Tätä raporttia varten sivuammattikalastajien ryhmästä poimittiin analysoitavaksi kahden tai kolmen kunnan alueelle sijoittuvat keskittymät. Aineistosta löytyi kolme alueellista keskittymää, jotka poikkeavat pyyntitapojen, kalastuksen luonteen ja kalastusoikeuksien puolesta selvästi toisistaan: Satakunnan Pyhäjärvi, keskisen Perämeren ja itäisen Suomenlahden rannikko.

Satakunnan kaakkoisosassa sijaitseva Säskylän Pyhäjärvi edustaa järveä, jossa muikun kalastus on yleistä niin ammattilaisten kuin harrastajienkin keskuudessa. Muikkua kalastetaan troolipyyntiä lukuun ottamatta monin eri tavoin yksityisillä vesialueilla. Keski-Perämeren rannikkoseutu (Haukiputaan, Iin ja Simon kuntien alue) edustaa maaseutumaista aluetta, jossa lohenpyynti — joko yksityisillä tai valtion vesialueilla — on kalastuksen perusta. Kotkan ja Haminan seutu puolestaan on esimerkki kaupunkimaisista olosuhteista, joissa kalastajat ovat yhdistäneet palkkatyön ja avomeripyynnin. Kalastus tapahtuu pääosin valtion yleisvesillä, mutta myös Venäjältä vuokratut vesialueet ovat osoittautuneet tärkeiksi (Kallio ja Pönni 1997).

Aineistoon valittiin tapaustutkimusalueiden kalastajista ne, joiden kalastustulot olivat alle puolet kokonaistuloista. Valinnan lähtökohtana oli saada aineistoon mukaan eri ammattimaisuuden asteita edustavien kalastajien näkemyksiä. Aineistoon kuuluu myös kolme kalastajaa, jotka olivat vuonna 1994 saavuttaneet tukiin oikeutetun 30% tulorajan, mutta pääosan kalastustulot olivat alle 15% kokonaistuloista. Lopullinen aineisto käsitti 26 kalastajaa (taulukko 1).

Taulukko 1. Haastatellut kalastajat tuloryhmittäin.

Kalastustulojen osuus kokonaistuloista, %	Pyhäjärvi (Satakunta)	Keski-Perämeri	Itäinen Suomenlahti	Yhteensä
alle 15	3	5	8	16
15-29	3	3	1	7
30-49	1	2	0	3
Yhteensä	7	10	9	26

Tämän tutkimuksen kysymyksenasettelu painottui kalastusoikeuksiin ja kalastuksen luonteeseen. Analysoimalla kalastajien puheita omasta kalastajuudesta, toisista kalastajista, viranomaisista ja kalastuksen säätelystä voitiin saada esille kalastajien suhdetta kalastusoikeuksiin ja kalastuksen hallintaan. Kalastuksen luonnetta hahmotettiin analysoimalla suvun ja perheen merkitystä ammatille, muiden tulolähteiden yhdistämistä kalastukseen ja yleisemmin kalastuksen motiiveja. Näitä erityiskysymyksiä lähestyttiin kalastajien puheissa esiintyneiden teemojen kautta. On huomattava, että haastatteluajankohtana tiedotusvälineissä ja lehdistössä ei käyty juurikaan keskustelua kalastustulojen vaikutuksesta kalastusoikeuksiin. Tätä koskeva keskustelu virisi vasta pian tutkimuksenteon jälkeen. Tästä syystä kalastajat eivät liiemmin pohtineet tulorajojen henkilökohtaista merkitystä kalastuksen harjoittamisen kannalta.

Aiemmin projektin koko laajalle aineistolle oli tehty luokitteleva analyysi, jossa aihepiiriin perusteella haastatteluiden tekstipätkät ryhmiteltiin teemoittain viiteen pääluokkaan ja 36 alaluokkaan (kts. Vesala ym. 1996). Tähän raportin aineistoksi poimittujen

26 kalastajan haastattelut käsiteltiin kuitenkin kokonaisuudessaan ilman luokitusta, koska tavoitteena oli tarkastella sivutoimisten kalastajien yleistä ”profiilia” sekä sitä miten he itse eri tavoin määrittivät asemansa.

Valtakunnallista tutkimusta varten laadittujen lomakehaastatteluiden mittaristo jaettiin kolmeen pääluokkaan: kalastajien taustatietoihin, kalastuksen motiiveja, ongelmia ja päätöksentekoa koskevaan osaan sekä joustavuutta ja suhtautumista tulevaisuuteen luotaaviin kysymyksiin (Salmi J. ym. 1996). Tässä raportissa hyödynnetään kalastajien taustatiedoista lähinnä koulutusta, tulolähteitä ja taloudellisia resursseja kartoittavia mittareita. Myös kalastuksen merkityssisältöä ja järjestämistä koskevat kysymykset antoivat ammatilliseen joustavuuteen liittyvää lisävalaistusta.

Tässä raportissa teemojen käsittely ja muoto noudattavat pääpiirteissään kalastajien tapaa jäsentää asioita. Lähtökohtana on kalastajien oma näkemys esimerkiksi toisista kalastajista. Käytämme tekstissä sitaatteja kalastajien puheista esimerkkeinä heidän tavastaan tuoda esiin näkemyksiä k.o. teemoista.

4. Läheinen yhteys luonnonarvoihin: Pyhäjärven kalastus

Pyhäjärvellä (Satakunta) harjoitettiin 1900-luvun alussa verkkopyynnin ohella merkittävää kuoreen talvinuottausta. Kalastaminen oli tuottoisaa etenkin 1920- ja 1930-luvuilla, jolloin muun muassa Säskylässä oli parisenkymmentä päätoimista kalastajaa. Lisäksi oli huomattava joukko niitä, jotka saivat tärkeitä sivutuloja kalastuksesta (Rytkönen 1987). Siika kotiutettiin järveen vuosisadan alussa ja muikku vasta 1950-luvulla. Viime vuosikymmeninä muikku on ollut tärkein pyyntilaji; Pyhäjärvi on ollut tunnettu muikun tuotannostaan.

Kalastuskunnat ja kalavesien yksityiset omistajat perustivat järvelle jo vuonna 1916 kalastushoitoyhtymän (vuodesta 1990 kalastusalue), joka on mahdollistanut muikun kalastuksen laajemmilla alueilla yli kalastuskuntien rajojen (Auvinen ym. 1995). Pyhäjärven kalastusalueeseen kuuluu yhdeksän kalastuskuntaa. Lisäksi puolustusministeriö on pakkolunastanut harjoitusalueeksi kalastuskunnilta vesialueita (Satakunnan Seutukaavaliitto 1981).

Pyhäjärvellä kalastuskunnat ovat jakaneet vetensä tarkkoihin osiin eli lotteihin, jotka vuokrataan julkisessa huutokaupassa. Vuosisadan alussa vuokraajat olivat pääasiassa tilattomia, joille vesialueiden omistusolojen järjestely aiheutti huolta kalastuksesta saatavien tulojen loppumisesta (Rytkönen 1987). Toisen maailmansodan jälkeen kalastuskunnat ovat vuokranneet kalavedet Pyhäjärven kalastajainseuralle, joka on puolestaan vuokrannut lupia yksityisille. Kalastajainseuran jäsenillä on 1960-luvun puolivälistä lähtien ollut oikeus talvinuottaukseen. Vain rantalohko, joka ulottuu 700 metriä rannasta ulapalle, on rauhoitettu nuottaukselta muuhun kalastuskäyttöön (Pennanen 1986).

4.1. Talvinuottaajien ammattimaisuus vaihtelee vuosittain

Kalastus ja maatalous ovat perinteiset elinkeinot, joiden varaan Pyhäjärven ympäristössä asuvat ovat elantonsa perustaneet. Haastatelluista monet ovat yhä yhdistäneet nämä perinteiset tulonlähteet. Kesäaikaan maataloudessa on työtä yllinkyllin. Talvella on sen sijaan ollut pulaa ansiolähteistä, joten talvinuottaus on koettu houkuttelevana vaihtoehtona.

”...se et talvitöitä ei oikeastaa ollu et siin oli valinnan varaa sahaustyö ja metsurin työ ja kalastustyö oli tietyst ku järvi oli liki...”

Maa- ja metsätalouden harjoittajilla on yleensä käytössään traktori, jota ryhdyttiin hyödyntämään talvinuottauksessa 1970-luvulla. Pyyntimuodon koneistuminen vähensi työvoiman tarvetta. Talvinuottaus muuttuikin yhä enemmän pyyntitavaksi, jossa oli eduksi konetekniikan monipuolinen hallinta, tee-se-itse -ajattelu ja omaehtoinen käytännöllisten ratkaisujen suunnittelu. Siksi onkin ymmärrettävää, että talvinuottaajat hankkivat nykyisin lisätuloa muun muassa metallitöistä ja koneurakoinnista.

Talvinuottaus on vankasti luonnon armoilla: kalusto vaatii järvelle melko vahvan jääpeitteen. Kunnon pakkastalvina nuotalle päästään joulukuun alkupuolella. Parhaimmillaan kalastuskausi jatkuu huhtikuulle saakka. Leutoina ja heikkoina jäätalvina nuottauskausi saattaa supistua muutamaan viikkoon.

Alkupalvesta talvinuottaajien muikkusaaliit ovat suurimmillaan ja kalastus työntäyteisempää, jolloin kalastajat yleensä pitävät vain yhden vapaapäivän. Saaliiden jäädessä

heikoiksi kalastuksessa saatetaan pitää useiden päivien taukoja. Luppopäivät käytettiin kaluston huoltoon tai lepoon. Vaikka koneet ovat merkittävästi helpottaneet kalastajan työtä, talvikalastus on yhä edelleen fyysisesti raskasta ja kuluttavaa. Kalastajat mainitsivat että selkä- ja olkapäävaivojen takia oli joskus jättämään kalastuspäiviä väliin.

Maatalous- ja kalastustulojen keskinäinen merkitys on vaihdellut vuosittain hyvinkin paljon. Molempien ammattien harjoittajat ovat sopeuttaneet investointinsa luonnonolojen armoilla oloon. Ongelmia aiheutuu, jos katovuodet sattuvat olemaan samana vuonna sekä ‘maalla’ että ‘järvellä’.

”Vuodet on erilaisia, että joskus sillä on hyväkin merkitys, että tulloo kaloja ja sit taas sellanen et ei ois kannattanu järvel mennä, nyt on ollut niin kovii vuosia et ei oo, että jos joskus ei ollu varastoo pankkitilillä niin ei ois pärjänny talven yli, huonoin talvina on ollu sillai...”

Maatalous ei suinkaan ole kaikkien talvinuottaajien toinen tulonlähde, vaan monet hankkivat leipänsä muusta yritystoiminnasta tai palkkatöistä. Hyvinä muikkuvuosina kaksi haastatelluista oli jättänyt silloisen vakituisen palkkatyönsä ja ryhtynyt hankkimaan tulonsa yksinomaan nuottapyynnistä. Kun muikku ei enää 1990-luvun alussa antanut riittäviä ansioita oli hakeuduttava muualle töihin. Päätöstä vakituisesta palkkatyöstä luopumisesta ei erityisemmin koettu uhkarohkeana, sillä ammattikoulutusta saaneiden työllisyystilannetta alueella pidettiin suhteellisen hyvänä.

4.2. Kalastusta palkkatyön ehdoilla

Kalastus on monelle palkkatyöläiselle ja mökkiläiselle ruokakalan pyyntiä tai ainakin virkistäytymistä järvellä. Euran Kauttuassa on vuosisatojen ajan toiminut teollisuusyhdyskunta, jolla on omia vesialueita. Niinpä tehtaan henkilökunta on tottunut hankkimaan ruokakalansa järveltä. Nykyisin paperia ja pakkaustarvikkeita valmistava tehdas on alueella edelleen merkittävä työllistäjä.

Säännöllinen palkkatyö asettaa reunaehdot harjoitettaville pyyntitavoille. Koska kalastajan matka kodin ja järven välillä on yleensä korkeintaan pari kilometriä, passiivisia pyydyksiä — lähinnä verkkoja — voidaan kuitenkin pitää pyynnissä miltei ympärivuotisesti. Kalastus, josta hyvinä vuosina saattaa riittää myyntiinkin, painottuu keskikesään ja loma-aikaan. Tuolloin muikku on vesillä liikkujien halutuin pyyntikohde. Myös jotkut talvinuottaajat saattavat kalastaa muikkua verkoilla.

Syksyllä kalastuksessa on kolmas sesonkikausi, jolloin muikku ja siika kutevat lähellä rantaviivaa. Tuolloin rysäpyyntiä harjoitetaan aina jäiden tuloon saakka. Vaikka passiiviset pyydykset kuten rysät tai verkot olisivat jatkuvasti pyynnissä niin niillä kalastettaessa kustannukset ovat usein suuremmat kuin siitä saadut tulot, joten verotettavaa tuloa ei juuri jää.

”Se on paremmin harrastus, ei tuota noin oo ollu koskaan niinku semmosta suurta rahallista hyötyä, mut nuorempaan oli tietysti ku ei ollut ku koulun käynti niin sillan sillä oli iso merkitys kun sai vähä ...”

4.3. Vahva yhteisöllisyys turvaa kalastuksen jatkumista

Kalastajien puheissa korostuu kalastuksen arvostus niin ammattina kuin harrastuksena. Vahva yhteisöllisyys ilmenee myös vilkkaana ajatusten ja kokemusten vaihtona. Äskettäin kalastajiksi ryhtyneet korostavat ‘kalastajaveteraaneilta’ saadun tieto-aidon merkitystä. Varsinkin pyydysten rakentaminen ja pyyntitekniikka ovat tavanomaisia

keskustelun aiheita. Erityisesti arvokasta kokemusperäinen tieto on nuottapyyntiä aloitettaessa. Yhteisöllisyys ilmenee myös haluna turvata ammatin tulevaisuus helpottamalla nuorten alalle tulemistä:

”Kalastuskunnat myönsivät ilman huutokauppaa tämmösil nuoremmil kalastajil tai semmosil vanhemmillekin jolla ei ollu omaa lottii (vesialuetta) ilaman huutokauppaa.”

Yhteisöt hyväksyvät kalastusammatin, ammattimaisuuden eri asteet ja sen rinnalla harjoitettavat hyvinkin erilaiset sivuansiot. Ammattikalastajat nauttivat yhteisön arvostusta. Tästä hyvänä esimerkkinä ovat tapaukset, joissa naapurit ovat huutokaupassa hankkineet rysälupia ammattikalastajille. Vastaavasti myös ammattilaiset suhtautuvat myönteisesti vapaa-ajankalastukseen. Vaikka kalastus — harrastuksena tai lisätulolähteenä — on saattanut jatkua useiden sukupolvien ajan kalastajat kuitenkin haluavat korostaa pikemmin kalastustyön kiinnostavuutta kuin suvun perinteen jatkumisen merkitystä.

Päätös talvinuottaukseen ryhtymisestä merkitsee perheen työnjaon uudelleen arviointia, koska sesonkiaikana intensiivinen nuottapyynti ei juuri jätä aikaa perheelle tai harrastuksille. Siten kalastajan valintoihin vaikuttaa sen hetkinen elämäntilanne ja esimerkiksi puolison mahdollisuudet ottaa enemmän esimerkiksi maatalouteen liittyvää vastuuta. Perheen parista voidaan talvijäille myöhemmin saada lisätyövoimaa: jo aikuisiän kynnyksellä lapset saattavat joskus taskurahan toivossa osallistua nuottapyyntiin. Toisaalta nuorena kalastuksesta ammennettu myönteinen kokemus ja opitut niksit voivat turvata perinteiden jatkumisen suvussa.

4.4. Paikallinen päätöksenteko

Pyhäjärvellä on jo pitkään tehty päätöksiä yhteistyössä kalastuskuntien ja kalavesien käyttäjien kesken. Alueellisessa päätöksenteossa on pääpiirteissään sovittu kalastuksen intensiteetistä. Nuottaajaksi on voinut ryhtyä vasta, kun joku nuottakunta on lopettanut ja myynyt kalustonsa. Rysäpyyntiä on rajoitettu myöntämällä ammattilaisille oikeus kalastaa korkeintaan kolmella ja harrastajille korkeintaan yhdellä rysällä.

Kalastusoikeuden luovutus osakaskunnan ulkopuolisille ammattimaista kalastusta varten tarkoittaa tietyn vesialueen käyttöoikeutta. Vesipalstat (lotit) huutokaupataan viiden vuoden välein. Entisellä vuokraajalla on aina etuosto-oikeus. Jos joku on luopunut vuokraoikeudestaan, on paikkakuntalaisten kesken saattanut syntyä kovaa kilpailua vapautuneesta vesialueista.

Kalastusalueen toiminta oli haastatelluille kalastajille usein etäistä ja näin myös epäselvää. Sen sijaan kalastuskuntien tehtävistä kaikilla tuntui olevan selkeä käsitys ja niiden toimintaan oltiin tyytyväisiä. Kalastuksen puutteellinen valvonta koettiin josain määrin ongelmaksi.

”Mut valvontaa sais tehostaa mun mielestä sillai et niitä kysyttäs niitä lupiakkin sitten tääl kaikilta et mä olen käyny ikäni ja mult ei oo ikään vielä kukkaa kysyny luppaa.”

Valvonnan tehostamista perusteltiin koska vapaa-ajankalastajien — erityisesti pilkkijöiden ja verkkokalastajien — määrä on järvellä jatkuvassa kasvussa. Lisääntyneen vapaa-ajankalastuksen kerrottiin jo tuoneen mukanaan luvatonta kalastusta, mutta myös pyydyksiin kohdistunutta ilkeävaltaa. Luvattoman kalastuksen katsottiin johtuvan usein tietämättömyydestä.

Kalastuskuntien johtokuntaan kuuluneet olivat varsin tyytyväisiä saatuihin tuloksiin. Kalanistutuksia pidettiin edelleen keskeisenä kalakantojen hoitomuotona, joskin istutettavien kalalajien merkitys sai kalastajilla hieman erilaisia painoarvoja. Talvinuottaajat korostivat 1950-luvulla tehtyjen muikkusiirtoistutusten merkitystä järven kalataloudessa. Verkkokalastajat antoivat suuremman painon nykyisin tehdyille siika-, tai-

men- ja hauki-istutuksille. Yksi haastateltavista pohti rapukannan palauttamisen mielekkyyttä. Kalastajat korostivat myös vähäarvoisen kalan nuottapyyntiä järven kalakantojen hoitomuotona.

Siiankalastuksessa kaikki eivät pitäneet kuukauden kuturauhoitusta riittävänä. Säätelyn tiukentamista perusteltiin lähinnä taloudellisilla argumenteilla: kutusiian alhaisella hinnalla ja takaamalla siialle kuturauha istutustarve vähenee.

4.5. Kalastus ei uhkaa kalakantoja, mutta miten jaetaan saalis ?

Kalastajat pitivät kalastuksen järjestelyjä — esimerkiksi nuottakuntien määrää koskevia rajoituksia — onnistuneina. Uusien nuottakuntien perustaminen kaventaisi nykyisten kalastajien leipää. Talvinuottauksen ei koettu uhkaavan kalaresursseja ellei sitten pyyntiä nykyisestään tehosteta. Tehostumista eivät kaikki kalastajat suinkaan nähneet muikkukantojen uhkana.

”Ei nuottakalastukseen sinänsä mittää säätelyi tarvita et kyl sitä saa vettää koko talven niin paljon et ei sitä... kyl kalastaja kuolee ennen kun muikku et.”

Verkkopyynnissä tehostuminen on ilmennyt siirtymisenä tiheämpien ja ohutlangaisempien verkkojen käyttöön. Pyyntitapaa ei kuitenkaan pidetä muikku- tai siikakantojen uhkana, sillä verkkosaaliit jäävät vaatimattomiksi eikä työntäteinen pyyntitapa juuri houkuttele lisäämään kalastusta. Nuottaajat mainitsivat, että joskus harrastusluonteisesti kalastavat ovat laskeneet verkkojaan nuotta-apajiin ja siten haitanneet kalastusta. Näissäkin tapauksissa arvellaan olevan kyse pikemmin tietämättömydestä kuin ilkevallasta.

Kalastuksen järjestämiseen liittyvät näkemyserot liittyivät joko nuottaajien ja eri kylien tai mökkiläisten ja nuottaajien väliseen resurssien jakoon. Verkkokalastajien argumenteissa esiintyi yleisemmin nuotan kokoa rajoittava säätelytarve. Myös apajapaikkojen vähentäminen tai nuottapyynnin kieltäminen alku- ja lopputalvesta vähentäisi kalakantoihin kohdistuvia paineita. Mielipiteiden esittäjien mielestä osa nuottasaaliista voitaisiin siten siirtää verkkopyyntäjille.

Aiemmin kylien nuottakunnat sopivat keskenään ehdoista, jotka takasivat oikeuden kalastaa vastavuoroisesti kummankin vesialueilla. Tehostuneen nuottapyynnin ja samanaikaisesti aallonpohjassa olleiden muikkukantojen takia järjestelmästä luovuttiin. Vaikka kalastajat nykyisin voivat kalastaa vain oman kylänsä vesialueella, ei järjestelmää erityisemmin pidetty ongelmallisena. Taannoin mökkiläisten ja ammattilaisten välillä kalastusoikeuksiin liittyneet jännitteet ovat vähentyneet.

4.6. Huoli järven ekologisesta tilasta

Aallonpohjassa 1990-luvun alussa olleet muikkukannat ovat kalastajien mielestä osa luonnollista kantojen vaihtelua. Ainoana haastatteluissa esiin nousseena merkittävänä muikkukantojen uhkana kalastajat pitävät järven rehevöitymistä. Viime vuosina lisääntynyt rehevöityminen on näkynyt veden samentumisena ja pyydysten likaantumisenä. Haitta ilmeni nuottapyynnissä sivusaalislajien kuten ahven-, särki- ja kiiskisaa-liiden runsautena. Etenkin muikussa talvella ja loppukesällä esiintyneet makuvirheet ovat aiheuttaneet markkinointiongelmia.

Järven suojelemiseksi kalastajat toivoivat tiukempaa lainsäädäntöä jätevesien ja järveä rehevöittävien valumien hidastamiseksi. Rehevöitymisen syitä kalastajat etsivät ensisijaisesti tehostuneesta maa- ja metsätaloudesta. Varsinkin lämpimät kesät ja

runsaat sateet ovat lisänneet maaperän huuhtoutumista ja edesauttaneet järven tilan heikkenemistä:

”Sitä tulee ilmasta ja täältä ku se rehevöityy nii paljo, ehkä se yks on nämä lannoitteet, sanotaanko tässä on semmosii viljelijöit et käytetää paljo lannoitteita ja sit toi ku metsii lannotettii yhtee aikaa nii voimakkaasti ja hyvin ojitetut..”

4.7. Tutkimus palvelee elinkeinon kehittämistä

Kalastajien puheissa vilisevät usein järvellä tehdyt tai meneillään olevat tutkimukset, jotka liittyivät kalakantoihin, vesien tilaan, mutta myös mahdollisuuksiin lisätä vähäarvoisten kalojen pyyntiä. Tutkijat ovat ahkerasti liikkuneet kalastajien parissa ja keränneet tietoa etupäässä muikusta ja muikunkalastuksesta. Monilla kalastajilla oli hyvin myönteinen ja läheinen suhde tutkimusta kohtaan. Myönteistä suhtautumista selittää osaltaan Eurassa toimiva Pyhäjärvi-instituutti, jonka yhtenä tutkimusalana on Pyhäjärven kalaresurssien tarkoituksenmukainen hyödyntäminen.

Pyhäjärven kalastajat ry ja Pyhäjärven kalastusalue ovat olleet mukana rahoittamassa vähäarvoisten kalalajien käyttöä koskevaa tutkimusta. Vähäarvoisen kalan pyynti keväällä on tuonut kalastajille lisäansioita ja sen avulla on voitu vähentää järven fosforikuormitusta. Tämän uskottiin luovan paremmat edellytykset järven puhdistumiselle ja sitä kautta myös muikkukantojen elpymiselle. Instituutin järjestämät koulutustilaisuudet ovat tarjonneet kalastajille tietoa Pyhäjärven tilasta ja valmiuksia yritystoiminnan monipuolistamiseen.

Tutkimukset ovat tuoneet Pyhäjärveä valtakunnallisesti tunnetuksi muikkujärvenä. Kunnat ovat rakentaneet kalastajille huoltorakennuksia, joissa on tilat kalojen käsittelyä ja kylmävarastointia varten. Saaliin käsittelyä ja markkinointia helpottavat investoinnit ovat olleet tärkeitä ammattimaisemman nuottapyynnin jatkumisen kannalta. Kun järveen liitetään esteettisiä kauneusarvoja, uskotaan sen houkuttelevan järvelle lisää kalastajia ja tuovan seutukunnalle matkailutuloja:

*”Nyt on kalastusalueella menossa semmonen kampanja kun... tota noin... mahdollisesti ruvetaan painamaan tarroi ja muovipussej, et semmosia, se on... muistaakseni siihen tuli semmonen hyppäävän lohen kuva ja sitten tuota teksti et **luonnon kalaa Pyhäjärvestä.**”*

4.8. Johtopäätöksiä

Pyhäjärven kalastus elää muikkukantojen ehdoilla. Järvellä tehtyjen tutkimusten (mm. Helminen ym. 1994) mukaan poikkeuksellisen vahvat ahvenvuosiluokat tai runsaat taimenistutukset saattavat saalistuksellaan vähentää muikkujen määrää ensimmäisen kesän aikana syntymisen jälkeen. Haastateltavat eivät erityisemmin selittäneet muikkukantojen vähenemistä lisääntyneillä taimenistutuksilla, joita on tehty järvelle virkistyskalastajien houkuttelemiseksi. Istutukset tuovat alueelle tuloja: mitä enemmän taimenta istutetaan sitä enemmän kalastuslupia lunastetaan (Anon. 1994).

Pyhäjärvellä kalastajaryhmien toiminta on vireää ja elinkeino on sopeutunut muikkukantojen vaihteluihin. Kalastajat ovat yleensä hankkineet monipuolista ammattikoulutusta ja työkokemusta ja siten heillä on usein valmius siirtyä monille työurille. Hyvinä muikkuvuosina kalastajat saattavat jättää vakituisen palkkatyönsä ja omistautua kokonaan kalastukseen. Toisaalta Pyhäjärvisuudun muuta maata parempi työllisyystilanne antaa — muikkukantojen ollessa alamaissa — paremmat mahdollisuudet hakeutua takaisin palkkatyöhön.

Työvoimavaltainen talvinuottaus on tiivistänyt kylien yhteisöllisyyttä. Yhteisöt tukevat ammattikalastusta ja siksi nuorten ryhtyminen kalastuksen pariin on tavallista helpompaa. Sivutoimisuuden ja satunnaisen kalanmyynnin hyväksyntä on antanut hyvän perustan ammatilliseen joustavuuteen. Maatalouden ohella myös muun yritystoiminnan ja palkkatyön yhdistäminen koetaan luonnollisena asiana, mikä osaltaan helpottaa kalastajaksi ryhtymistä. Pyhäjärvellä tutkimus ja kalastukseen liittyvä päätöksenteko ovat verrattain lähellä kalastajaa, mikä helpottaa tiedon kulkua ja uusien strategioiden käyttöönottoa. Kalastukseen liittyvät päätökset tehdään pääsääntöisesti omalla alueella ja toimijat ovat tiiviissä vuorovaikutuksessa keskenään.

5. Perinteen ja yhteiskunnan arvojen välinen konflikti: Keski-Perämeren lohenkalastajat

Lohenpyynti oli useiden sukupolvien ajan 1940-luvulle saakka keskeisen Perämeren lohitalonpoikien pääelinkeino, vaikka lähes jokainen viljeli myös maata ja hoiti karjaa (Vilkuna 1975, Knihtilä-Manninen 1986). Pian toisen maailmansodan jälkeen kalastuksen kannattavuus aleni jokirakentamisen ja markkinaolosuhteiden muutosten seurauksena. Kuitenkin vielä 1950-luvulla suurimmat talot palkkasivat kalastukseen työmiehiä mikäli omaa väkeä ei ollut riittävästi (Haapasaari 1994). Kalastajainseurat vuokrasivat lohikalastuspaikat valtiolta ja kalastajat sopivat keskenään kalastuspaikoista. Käytännössä entiset lohenkalastajasuvut hallitsivat edelleen lohenpyyntiä eikä uusia jäseniä kalastajainseuroihin juurikaan otettu (Knihtilä-Manninen 1986). Tuoremyynnin ohella lohta myös suolattiin ja suolalohta myytiin pitkin syksyä ja talvea suoraan kuluttajille, hotelleihin ja tukkukauppoihin. Maattomille silakanpyynti oli tärkein toimeentulon lähde. Jotkut kalastajat harjoittivat talvikalastusta ja hylkeenpyyntiä (Haapasaari 1994).

5.1. *Me pyydetään muutaman vuoden tyhjäksi*

Kalastajien mukaan 1990-luvun alkupuolella siika ja eräät suomukalalajit hallitsivat kilomääräisesti kalastajien saalista. Kuitenkin lohi oli lähes jokaisen kalastajan tavoitelluin saaliskala ja lohipaunetti yleinen pyydys. Lohi- ja vaellussiikasaaliit jäivät 1980- ja 1990-luvulla useina vuosina hyvin laihoiksi. Vahvaa sitoutuneisuutta lohenpyyntiin valaisee seuraava haastattelijan ja kalastajan välinen keskustelu:

Haastattelija: *Kuinka huonoksi pitäs mennä, että et lähtis enää kalastamaa, jos...?*

Kalastaja: *Se on välissä ollu niin huonona, ja että se ei huonommaksi enää voi mennä. Eikä oo lopetettu sillonkaan.*

Haastattelija: *Ja kuitenkin aina omat kalat, syöntikalat...?*

Kalastaja: *Niin, se on ollu jopa niin huonona, että onsaatu kaks lohta koko kesänä.*

Haastatelluilla kalastuksen liikevaihto vaihteli 1 000 ja 40 000 markan välillä. Kahdelle kalastajalle kalastus oli edellisenä vuonna tuottanut tappiota ja parhaimmillaan-kin kalastaja pääsi 20 000 markan verotettaviin ansioihin. Vaikka osa kalastajista ei pitänyt ammattikalastajia viiteryhmänään, niin yksikään ei kokenut olevansa myöskään vapaa-ajankalastaja: *emme ole harrastajia, mutta emme ammattilaisiakaan.* Kalastajille, jotka joutuivat aikoinaan etsimään ansioita muualta, ei ollut helppoa 'luopua' ammatista. Katkeruuskaan menetetyistä tulolähteistä ei ollut kaukana.

"Minä olisin varmaan päätoiminen kalastaja, jos tuota sillä tulis toimeen täällä, mutta ku ei sillä tuu, niin ei voi tulla."

Vahvaa sitoutuneisuutta kalastukseen ilmensi, että kaksi miltei 80-vuotiasta kalastajaa aikoo jatkaa paunettikalastusta niin kauan kuin jaksavat. Kaksi haastateltua kalastajaa oli vetäytynyt troolikalastuksen kautta kevyemmän rannikkokalastuksen pariin. Heidän kohdallaan ikääntymisen mukanaan tuomat sairaudet johtivat luopumiseen avomeripyynnistä. He muistelivat kaihoten troolikalastuksen pitkien, työntäyteisten ja valvottujen pyyntimatkojen mukanaan tuomaa fyysistä uupumusta.

Pääammattimaisen kalastuksen muuttumista harrasteeksi vauhditti toisaalta myös rannikkovesien likaantuminen, mikä vähensi erityisesti seisovien pyydysten kalastavuutta sekä samalla karkotti kaloja ulommaksi rannikosta.

”Seitsemänkymmentäluvu vaihteessa tuli kovat saasteongelmat, niin silloin niinko lopetin kalastuksen ja siirryin sähköalalle ja siinä oon sitte ollu tähän, tähän asti ja sitten sivuammattina harrastanu kalastusta.”

Pyyntitavoissa ja -välineissä ei kuluneina vuosikymmeninä ole tapahtunut suuria muutoksia. Merkittävin muutos on ollut rysän korvautuminen paunetilla. Investoinnit eivät kuitenkaan kiinnosta, koska ne eivät lisää oleellisesti kalastuksen kannattavuutta. Kalastusta rahoitetaan mieluummin muista tulonlähteistä — maataloudesta tai palkkatyöstä — saatavilla ansioilla kuin ottamalla lainaa.

5.2. Etelän ammattilaiset erityisasemassa

Kalastajat kritisoivat viranomaisia epäjohtonmukaisesta ja lyhytjänteisestä elinkeinon suunnittelusta, mikä konkreettisemmin ilmenee lohenkalastuksen järjestämisessä. Heidän mielestään 1990-luvun puoliväliin mennessä toteutetut rajoitustoimet luonnonlohen suojelemiseksi koskivat lähinnä sivutoimista rannikkokalastusta. Sääteilyn olisi pitänyt kohdistaa ensisijaisesti ajoverkkopyyntiin, jolla heidän mielestään kalastetaan suurin osa lohisaaliista. Kalastajien mielestä lohesta on tullut ‘etelässä’ yhä useammalle tavoitelluin saaliskala, jonka pyyntiä valtio on tukenut myöntämällä halpakorkeisia lainoja. Toimien taustalla nähtiin aluepolitiikka, päätöksentekijöiden vieraantuminen kentästä sekä halu suosia tehokkaampaa ja samalla pääammattimaisempaa kalastusta:

”Me ollaan aina kato vähä roskasakkia ko... vaikka tuota meil ois... nii se on ammattilaiset aina mennee eelle ja niin sanotut ammattilaiset.”

Kalastajien mielestä Perämeren velvoiteistutusten tulisi ensisijaisesti koitua paikallisten kalastajien hyödyksi: tähän mennessä lähinnä ajoverkkokalastajat ovat hyötäneet istutuksista. Ratkaisuksi kalastajat esittivät voimayhtiöiden velvoitteiden siirtämistä lohesta ja siista taimeneen, joka pysyttelee pääosin Perämerellä ja jossa siitä koituisi enemmän hyötyä paikallisille kalastajille.

‘Etelän’ kalastajilla katsottiin olevan paljon paremmat edellytykset omien etujensa ajamiseen. Perämeren kalastajien mukaan viranomaiset ovat liiaksi nähneet elinkeinon kehittämisessä vain lohen ja erityisesti tehokkaimpien pyyntimuotojen kuten ajoverkko- ja siimapyyntin elinkeinolle tarjoamat mahdollisuudet. Muiden kalalajien hyödyntäminen ja muun kalastuksen kehittäminen on siten jäänyt taka-alalle. Kalastuksen tehostuminen avomerellä, mutta myös Merenkurkussa on merkinnyt entistä harvempien lohien pääsyä Perämeren kalastajien apajapaikoille. Jotkut haastatelluista mainitsivat myös vähentyneiden vaellussiikasaaliiden johtuvan lisääntyneestä kalastuksesta etelässä.

Perämerellä ongelmana on, että lohenkalastuskesonki rajoittuu muutamaan viikkoon, eikä aikarajoituksia siten koeta kovin mielekkäinä. Toisaalta saaliit jäävät joka tapauksessa hyvin alhaisiksi. Päätöksentekijöiden asiantuntemattomuutta ilmensi kalastajien mielestä se, että lohenpyyntin aloittamisajankohdasta ja pyydysrajoituksista on päätetty vasta keväällä juuri ennen kalastuskauden aloittamista.

Monella kalastajalla oli hyvin läheiset ja henkilökohtaiset yhteydet paikallisiin kalatalousviranomaisiin sekä Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen Simon toimipisteen henkilökuntaan. He ovat joko osallistuneet tutkimuksiin ottamalla suomunäytteitä lohista tai luovuttaneet emokaloja kalanviljelyn tarpeisiin. Ongelmaksi kalastajat koki-

vat etäällä kentästä toimivat tutkijat, jotka perusteettomilla lausunnoillaan haittaavat ammattikalastusta.

5.3. Kilpailua pyyntipaikoista ja -oikeuksista

Kalastajat mainitsivat puheissaan ristiriitoja ja näkemyseroja esiintyneen kolmen kalastajaryhmän kanssa: 1) vapaa-ajankalastajat, 2) kalaa satunnaisesti myyvät ja 3) seisovilla pyydyksillä kalastavat. Varsinkin siikaa tai muikkua verkoilla kalastaneet olivat panneet merkille vapaa-aikanaan kalastavien määrän runsastumista vesillä. Pitkiä verkkojatoja laskevia harrastajakalastajia ei katsottu kovinkaan suopeasti: *”kyllä syöntikalat saa vähäisemmälläkin verkkomäärällä”*. Näkemys esiintyi myös kaikkein sivutoimisimmilla kalastajilla. Eräs kalastaja mainitsee kalastuskunnan saaneen vesialueillaan verkkojen määrää ja silmäkokoa koskevista rajoituksista hyviä kokemuksia. Ratkaisuksi tilanahtautteen ja kalastajaryhmien keskinäisiin kiistoihin pyyntipaikoista ja -alueista eräs kalastaja ehdotti, että kalastuskunnat määrittelisivät ammattilaisille ja vapaa-aikanaan kalastaville erilliset kalastusalueet.

Säätelyn kiristämisen tarvetta perusteltiin sillä, että huonosti ajoitettu verkkopyynti nakertaa kalastuskuntien tekemien taimenistutusten mielekkyyttä.

”...täällä jokisuualueella ko pyyetään...pikkusiikaverkoilla tuommosella, no se voi olla jo kolmenkymmenmillinenki verkko... tuhuaapi... niitä pieniä taimenia kun ne eivät lähe... niin kauas tuosta vaeltaa ja... ja syksyllä ne tulevat tuommosille hiekkapohjaisille alueille ja siitä pikkusiikaa pyydetään.”

Kalastajainseuroissa ja kalastuskunnissa on esitetty istukkaiden suojelemiseksi myös rauhoitusalueita, joissa verkkopyynti kiellettäisiin kokonaan. Myös Haukiputaan ja Iin edustan avomerellä (valtion yleisvesillä) verkkokalastusta pidetään ajoittain liian voimakkaana; siellä kuitenkin valvonta tuottaa huomattavasti suurempia ongelmia kuin kalastuskuntien vesillä.

Toinen jännite liittyi satunnaisesti kalaa myyviin, jotka sesonkiaikana polkevat hintoja. Usein tähän ryhmään sisällytettiin edellä mainittuja ’vapaa-ajankalastajia’, jotka saattoivat myydä osan saaliistaan. Osaksi puheissa viitattiin myös sivutoimisempiin kalastajiin. Pääammattimaisemmin kalastanut haastateltava ehdottikin vakituudessa ammatissa toimivien pyydysmääriin rajoituksia.¹ Sivutoimisimmista asemansa tukalammaksi kokivat ne, joiden suvussa ei ollut ammattikalastustaustaa.

”Ko tämä on sivuammatti niin nämä ammattikalastajathan on vähän semmosia, että ei ne kaikki oikeen tykkää ko kalastaa.”

”Ei ne (ammattikalastajat) oikeen suopeasti kato semmosia, mutta minulla on ainaki se on niin piestä ollu, että se nyt ei oo palijo siinä ollu...siinä haittana niille.”

Kolmas kalastajaryhmien välinen jännite oli lohta seisovilla pyydyksillä — useimmiten loukuilla — kalastavien ja niillä kalastamattomien välillä. Useimmilla haastateluista oli sukupolvien ajan ollut lohenkalastuspaikkojen vuokraoikeus. Kalastajat, joilla ei tätä oikeutta ollut pitivät loukkupyntiin siirtymistä perin vaikeana. Tarvittiin hyviä ystävyys- ja naapurisuhteita, jotta kalastuslupien saanti olisi ylipäätään mahdollista. Niitä vapautui vain, jos suvussa ei enää ollut ammatin jatkajaa. Ne, jotka eivät yrityksistään huolimatta saaneet kalastusoikeuksia tunsivat pienoista katkeruutta lohenkalastajia kohtaan.

¹ Pohjanlahdella siikaa kalastaneiden pääammattikalastajien asenteita sivuammattimaista ja harrastusluonteista kalastusta kohtaan on tutkittu aiemmin (Huhmarniemi ja Salmi 1997). Pääammattikseen kalastavien mukaan harrastusluonteisesti kalastavat lisäävät ahtautta pyyntipaikoilla ja myydessään saalista polkevat siian hintaa.

”Meillähän on ollu vuosikausia samat pyytäjät, et ei ne oo lisänny pyyntiä, pyyntiä ollenkaan, että... kun vuokrapaikat on, niin ei niitä voi lisätä, jos ei sitte ano uusia paikkoja.”

”...ei oo vissiin kahteenkymmeneen vuoteen pietty huutokauppaa, että siitä nyt on kuullu...kuullu vähä että pitäs välillä pittää huutokauppaki, mutta ne nykyiset pyytäjät haluaa jatkaa entisillä paikoilla.”

Vaikka yksityisillä vesialueilla kalastuksen ammattimaisuus ei yleensä näyttänyt olleen kalastusoikeuden peruste, niin eräällä lähes 80-vuotiaalla kalastajalla oli ongelmia kalastusoikeuksien ylläpitämisessä. Suvusta oli kuitenkin onneksi löytymässä jatkaja. Suvultaan perittyä kalastusoikeutta ja -kulttuuria kalastajat pitivät kunnia-asiana ja tämän veloitteen puolustamiseksi oltiin valmiita tarvittaessa menemään oikeuteen saakka.

5.4. Kalastuskunta lähin edunvalvoja

Kalastuskunta ja kalastajainseurat mainittiin kalastajien puheissa tavan takaa. Monet olivat mukana joko kalastuskunnan tai kalastajainseuran toiminnassa. Varsinkin kalastuskuntien toimintaan oltiin pääpiirteissään tyytyväisiä: siika-, taimen- ja hauki-istutukset mainittiin yleisimpinä kalakantojen hoitomuotoina. Alueella kalastajien edunvalvonta tapahtuu kalastuskuntien kautta, mutta myös kalastusalueen merkitys tuli esiin muutaman kalastajan puheessa.

”Kalastusalue pani ministeriölle esitykse että velvotetta muutettas... muutettas että lohesta taimeneen jonku verran, taimenha o paikallinen kala, mutta ei sielt o vastattu millää lailla.”

Taimenta ja pyyntikokoista kirjolohta oli istutettu etupäässä jokivesistössä tapahtuvaa vapakalastusta varten. Tällä toiminnalla kalastuskunnat pyrkivät saamaan alueelle vapaa-ajankalastajia, jotka toisivat kunnalle entistä enemmän tuloja. Tämä loisi perustaa myös ammattikalastajien mahdollisuuksille kehittää kalastusmatkailua. Vapaa-ajankalastajille on jokivarteen rakennettu muun muassa pyyntilaitureita ja tukikohtia yhteistyössä alueen kuntien ja vesipiirin kanssa. Eräällä kalastuskunnalla on kalastuksenvalvoja, joka vuokraa lippoja.

”...sitähän me koetetaan täsä nytten... kalastus-, kalastus- ja jakokunnan varoilla yritetään tehdä istuksia, että saataisiin matkailijoita jokeen. Sinne on tehty uistelualueita ja sinne on tehty lippolaitureita ja taukotupia. Usiampien satojentuhansien markkojen eestä on pantu rahhaa ny tuoho...”

Taloudellisista uhrauksista on tähän mennessä saatu myönteisiä tuloksia: vapakalastajien määrä jokivarressa oli lisääntynyt. Vaikka monet haastatellut kalastajat kritisoivat lisääntyntä vapaa-ajan verkkokalastusta niin samalla he suhtautuvat myönteisesti vapakalastajien määrän kasvamiseen.

5.5. Yhteisöllisyyttä

Kalastajien laajasta tuttavapiiristä on hyötyä kalojen markkinoinnissa: suoramyynti onkin yleistä alueen kalastajien keskuudessa. Lohta kalastavilla on vahva yhteenkuuluvaisuuden tunne, mikä on helpottanut yhteistyötä.

”...lehissä on yhteistä... mainos... mainosta ja näin pois päin, että yhes sit ostellaan verkkoja, että... enempi tulee ko ostetaan kerralla, niin saajaan isomman alennuksen.”

Yhteisöissä perinteisiä ammattikalastukseen liittyviä pyyntitapoja arvostetaan, osa kalastajista harjoittaa perheen parissa myös heittokalastusta ja talvipilkintää. Kalastus on perhepiirissä sosiaalista yhdessäoloa luontoympäristössä, jossa lapset ovat usein mukana. Perheen yhteiset pyyntimatkat on helppo toteuttaa, koska pyydykset ovat usein lähellä kotirantaa joko suojaisissa lahdenpoukamissa tai joessa. Vaikka vanhemmat kokevat itsestään selvänä, että lapset hankkivat vakituisen toimeentulon muualta, niin lapsista toivotaan myös kalastuksen jatkajaa. Jos pojat joutuvat siirtymään työn perässä kauemmas, kalastuksen jatkuminen suvussa tuntuu epävarmalta.

”Pojat on tuota aina osallistunu tähän. Sehä ois se keskimmäine poika ois ollu inno-kaski, mut ko se muutti etelää, niin se...se ois pyytäny...aina ku se lomalla pääsi, niin se... on heti matkassa.”

Pienimuotoinen kalanjalostus onnistuu perhepiirissä myös paremmin: jotkut savustivat tai purkittivat osan saaliistaan muiden perheenjäsenten avustuksella. Jos kalaa tuli runsaammin sitä saatettiin savustaa myyntiinkin. Kalastajia kiinnostikin eniten pienimuotoisen jalostuksen ja markkinoinnin kehittäminen lähinnä omaan ja suoramyyntiin tarpeisiin.

5.6. Johtopäätökset

Vanhimmat Keski-Perämeren kalastajista ovat kalastusuransa aikana kokeneet jokirakentamisen, rannikkovesien lisääntyneen saastumisen ja rehevöitymisen sekä kiristyneen lohen kalastuksen säätelyn. Kalastusammatti on monien kohdalla muuttunut pääammatista ensisijaisesti ruokakalan pyynniksi. Kalastus on lähinnä paunetti- tai rysäkalastusta, joiden jatkaminen nojaa vankasti perinteisiin. Kalastus on usein koko perheen yhteinen harrastus, johon myös lapset otetaan mukaan. Tämän on mahdollistanut pyyntipaikkojen sijainti suojaisessa saaristossa ja yleensä lähellä kotitilaa.

Alueella kalastusta pääammatikseen harjoittavat olivat etelärannikolle pyyntimatkinsa ulottavia troolikalastajia, jotka eivät kilpailleet sivutoimisten ja harrastusluonteisesti kalastavien kanssa samoista kalaresurseista. Sivuammattikalastusta arvostettiin alueella: perinteisen maataloudesta saatujen tulojen rinnalla myös palkkatyötä harjoittavien ammattimaista kalastusta pidettiin yhteisöissä paikalliseen kulttuuriin kuuluvana. Vahvasta yhteisöllisyydestä kertoo monen kalastajan aktiivinen osallistuminen järjestötoimintaan ja kalatalouden paikallishallintoon.

Yhteiskunnallinen rakennemuutos on ollut alueella nopeaa, joten kalastajilla on ollut vähän aikaa sopeutua siihen. Ongelmana on, että kalataloutta koskevat päätökset on tehty kaukana etelässä eikä kalastajilla ole ollut mahdollisuuksia vaikuttaa niiden sisältöön. Tästä on osoituksena muun muassa pääammattikalastuksen saama taloudellinen tuki, mistä on seurannut Perämeren jokiin nousevien vaelluskalojen pyynnin tehostuminen 'etelässä'. Valtion tukien katsotaan liiaksi kannustavan kalastuksen tehostamista tai ylläpitävän kalastusta myös kalakantojen ollessa alamaissa. Alueen kalastajien puheissa korostuukin vahvasti etenkin lohikantojen suojelu-näkökulma. Kielteistä suhtautumista kalastukselle myönnettäviin tukiin selittää osittain myös kulttuuriset perinteet, joihin olennaisena osana on aiemmin kuulunut mahdollisuus rahoittaa kalastusta maatilalla tuotolla.

Kalastukseen oikeuttava tuloraja (30% kaikista tuloista) aiheutti huolta lähinnä vain niissä nuorimmissa kalastajissa, joiden suvussa ei ollut kalastustraditiota ja jotka haivittelivat kalastuksesta itselleen pääammattia. Vahva perinteisistä kalastusoikeuksista kiinni pitäminen osaltaan rajoittaa uusien kalastajien alalletuloa.

6. Vuorotyön ja avomeripyynnin ristiaallokossa: Itäisen Suomenlahden siimakalastus

Kymijoki ja sen edustalla harjoitettava lohen- ja siiankalastus antoi itäisen Suomenlahden kalastukselle 1900-luvun alussa hallitsevan leiman. Aavalla ulapalla harjoitettiin laajamittaista silakan verkkopyyntiä (Järvi 1932).

Kotkan ja Haminan rannikkoseutu on kokenut 1900-luvulla suuria ympäristömuutoksia. Jo 1800-luvun lopulla Kotkan kaupungin laajeneva teollisuus vaati uusia satama-alueita, rakennus- ja varastotontteja sekä laivaväyliä. Ensimmäiset vesiriidat koskivat kaupungin alueella sijainneiden apajien kalastusoikeuksia. Liikenteen kasvaessa ja uusien sahojen käynnistyttyä törmäsivät kalastajaväestön ja teollisuuden edut usein vastakkain. Teollistuminen ja Kymijoen kasvava kuormitus on aiheuttanut haittaa kalastukselle etenkin 1930-luvun lopulta lähtien (Seppovaara 1988).

Toisen maailmansodan jälkeen rannikkokalastuksen merkitys alkoi vähentyä ja ammattikunnassa tapahtui nopeita muutoksia. Osa ammattikalastajia siirtyi avomerelle lohen siimapyynnin tai 1960-luvulta lähtien silakan troolikalastuksen pariin.

6.1. Saaristosta palkkatyön perässä kaupunkiin

Vuonna 1993 puolet noin 250 Suomenlahdella kalastaneen kalastusyrittäjien ‘päämiehestä’ oli sivutoimisia, joista monet harjoittivat siimapyyntiä. Itäisellä Suomenlahdella sivutoimisia siimakalastusalueiden päälliköitä oli lähes 70 (Kallio ja Pönni 1997).

Valtaosa kalastajista kalasti etupäässä Suomen valtion yleisvesillä. Muutama haastatelluista piti Suomen kalastusvyöhykkeisiin liittyviä Venäjältä vuokrattuja vesialueita kalastukselleen erityisen tärkeinä.

Useiden haastateltujen kalastajasuvut olivat lähtöisin saaristosta. Palkkatyötä ja avomerikalastusta oli yhdistelty jo toisessa sukupolvessa. Sivutoimisen lohen avomerikalastuksen juuret ovat peräisin 1950-luvulta: kalastajien siirryttyä tehdastyöhön kalastusta ei haluttu kokonaan jättää — varsinkin kun siimapyynti oli joinakin vuosina varsin tuottoisaa.

Useimmat haastatelluista olivat syntyneet 1940-luvulla ja toisen polven siimakalastajia. Monet tekivät ensimmäiset siimapyyntimatkinsa isän mukana jo 1950-luvulla ja oppivat tuolloin arvostamaan avomerikalastusta mielenkiintoisena ja itsenäisenä työnä, jossa saattoi yhdistää ansiot ja arkityöstä irrottautumisen. Hyvinä vuosina aina 1970-luvulle saakka kalastus saattoi tuottaa sievoisia lisäansioita. Vielä 1980-luvulla troolikalastuksesta siirtyi kalastajia siimapyyntiin, koska silakan markkinointiolosuhteet heikkenivät.

Kalastusammattiin läheisesti liittyvistä kädentaidoista, kuten veneenrakennustaidosta sekä kiinnostuksesta koneita ja moottoreita kohtaan, on lohen avomeripyyntiin ryhtyneille ollut suuresti hyötyä.

”Kiinnosti kauheen paljo kun joku sai, sit oli joskus sit aina mukana kii siel kalastamas ja, se oli, mä tykkäsin siit touhust ja, sit mie viis vuotta suunnittelin sit että alkaisko ja kävin niinkun, olin renkinä, apumiehenä siin muilla ja sit mie hankin tän ... tilasin rungon ja aloin tehdä omaa paattii ...”

Peruskoulun jälkeen monet hankkivat ammattikoulutuksen, minkä jälkeen he hakeutuivat palkkatöihin. Kotkan paperitehdas on pitkään ollut alueella merkittävä yksittäi-

nen työnantaja. Tehdastyössä on pitkiä vapaita ja siten palkkatyöläisille jää runsaasti aikaa harrastuksille. Vuosilomat otettiin lohien avomeripyynnin sesonkiaikaan keväällä ja syksyllä. Palkkatyö on tärkeä kalastukseen käytettävän ajan rytmittäjä, joka kalastajien mielestä säätelee joskus liiankin tehokkaasti kalastusta.

”Sillon, ku pitää olla palkkatyössä, nii sitt on kauniit ilmat, ja kun on vapaapäivii, nii sitt tuulee.”

Vaikka siimapyynti on nykyisin useimmille kalastajille ensisijaisesti harrastus, niin myös kalan myynnistä mahdollisesti saatavat lisätulot edelleen kiinnostavat.

Siirtyminen palkkatöihin on useimmille merkinnyt muuttoa kaupunkiin. Se ei kuitenkaan ole merkinnyt siteiden katkeamista yhteisöön, jossa ovat heidän juurensa. Muutto merkitsi aluksen tukikohdan siirtämistä saaristosta kaupungin huvivenesatamaan, jossa myös saalis purettiin. Haastatteluissa ei ilmennyt, että kalastajilla olisi ollut kesämökkejä tai että he olisivat viettäneet loma-aikojaan kalastustiloilla. Tähän viittaa myös se, että perin harva harjoitti muita pyyntimuotoja kuin siimapyyntiä. Onkin ilmeistä, että avomerikalastuksella on ainakin jossain määrin kesämökkielämää korvaava funktio.

6.2. Merelläolo sosiaalista yhdessäoloa

Siimapyyntiä harjoitetaan yleensä 8-13 metrin pituisilla aluksilla, joissa on kahden hengen miehistö. Valtaosa kalastukseen liittyvästä työstä tapahtuu kaukana merellä, jonne muut perheenjäsenet eivät ole halukkaita lähtemään. Lapsia ja nuoria rankka ja nykyisin lähinnä harrastusluonteinen työ merellä kiinnostanut, joten miehistö oli hankittava muualta. Yleisemmin kipparit hankkivat pyyntimatkalta työkavereita, jotka vastasivat sekä siimojen laskusta että nostosta ja jos kalaa riitti myyntiin niin saivat myyntituloista tietyn prosenttiosuuden. Joissakin tapauksissa saalis jaettiin miehistön kesken ja jokainen huolehti saalisosuutensa markkinoinnista.

Paremmassa asemassa olivat kipparit, joiden sukulaiset ja tuttavat olivat tarpeentullen halukkaita lähtemään merelle. Muutamat haastatelluista olivat palkanneet alukselle työttömän tai eläkeläisen. Vakituisen miehistön saaminen tuotti ongelmia, koska siimapyyntin harjoittaminen oli yleensä hyvin epäsäännöllistä ja kalastuspäiviä oli harvoin. Mahdollisten kalastuspäivien määrää vähensi kipparin palkkatyö. Myös syksyille tyypilliset liian tuuliset säät lisäsivät vesillelähdön epävarmuutta.

Siimapyynti merellä onkin ennenkaikkea miehistön keskinäistä sosiaalista kanssakäymistä, joka auttaa unohtamaan arkityön kiireen ja aikataulut.

”Ennen mie sen ukon piän siin vierelläni ennen kun sen saatanan pyörivät rattaat ja pampulat ja pempulat mitkä vetää sit siimaa ja sen kans et voi jutella mitää se on mykkä ja kylmä kun saakeli kivi.”

6.3. Kalastuksen hohto on hiipunut

Siimapyyntin harjoittamisen itsenäisyyttä korostavien elementtien lisäksi iäkkäämmät kalastajat liittyvät pyyntimuotoon myös epämiellyttäviä piirteitä. Valtaosa haastatelluista oli syntynyt 1940-luvulla ja he kokivat avomeripyynnin muuttuneen raskaaksi.

”Ne on nuorii miehii jotka jaksaa, meikäläinen ei enää jaksaa.” (53-vuotias)

Pyyntimuoto on varsinkin syksyisin fyysisesti kuluttavaa: aluksilla ei ole vetokonetta, joten siimat nostetaan ylös käsin. Vetoiset ja kosteat työskentelyolosuhteet ovat ajan

myötä aiheuttaneet monille jatkuvaa käsien kolotusta ja särkyä. Kulumaviat kertovat huonosta työasennosta.

Lohisaaliiden ehtymisen, lohen hinnan alenemisen ja polttoainekustannusten nousun seurauksena siimapyynnin kannattavuus on alentunut. Sen seurauksena kalastajat ovat vähentäneet liikkuvuuttaan: aiemmin pyyntimatkoja ulotettiin jopa läntiselle Suomenlahdelle saakka. Nykyisin kalastus tapahtuu korkeintaan neljän tai viiden tunnin etäisyydellä lähtösatamasta. Monilla — osaksi alentuneista saaliista johtuen — kiinnostus lähteä merelle on viime vuosina vähentynyt.

”Onhan se sellanen niin ku romantiika hohto siit touhusta niin ku sillee niin ku jo ... eihän se ihan sillee tunnu että, että se on, se on se ensilempiki se on aina jotenki vähä toista ku tuota et jos mennään kolmannen tai neljännen kerran naimisiin, et se alku oli kyl... täytyy myöntää, et kyl se oli hienoo hommaa...”

Saalis myydään yleensä tuoreena työkavereille tai tutuille. Jos saalista kertyy runsaammin niin myös muut kuluttajat ovat tärkeitä asiakkaita. Jotkut kalastajista myivät saaliinsa melko säännöllisesti tukkukauppaan. Muutama haastatelluista savusti osan saaliistaan. Vaikka jalostustoiminnan lisääminen heitä kiinnostikin niin toimintaa haluttiin jatkaa pienimuotoisena. Osaltaan tähän näkemykseen vaikuttivat alhaiset ja epäsäännölliset saaliit, osaksi ajan puute.

6.4. Siimapyynti kannattaa vain muiden ansioiden varjolla

Kalastuksen kannattavuuden väheneminen on merkinnyt 1990-luvulla siima-alusten määrän vähenemistä. Pyyntipaikoista ei juuri enää kilpailla. Kalastajat suhtautuivatkin myönteisesti uusien siimakalastajien alletuloon. Kalastusalueiden lisääntyminen avomerellä lisää turvallisuutta ja luo edellytyksiä yhteistyölle lohivarvien etsinnässä.

Suomenlahdella lohenkalastuksen painopiste siirtyi 1980-luvulla avomereltä rannikolle lohen paunettipyyntiin. Siimapyyntäjät näkevätkin yhtenä lohen hinnan alenemiseen vaikuttaneena tekijänä voimistuneen rannikkokalastuksen ja sitä kautta lisääntyneen lohen tarjonnan. Tästä syystä lohen rannikkokalastajat nähdään kilpailijoina.

Haastatellut kokivat siimapyynnin luonnostaan sivutoimisille ja harrastajille kuuluvaksi pyyntimuodoksi. Tätä perustellaan sillä, että pääammatikseen kalastavia siimapyynti ei enää houkuttele: alhaisen kannattavuuden takia ammattilaisilla ei enää ole kiinnostusta investoida pyyntimuotoon. Eräs kalastaja totesi, että lohen avomeripyynti kuuluu harrastajille ja lohen rannikkokalastus — lähinnä paunettikalastus — kuuluu vastaavasti ammattilaisille. Kalastaja myös muistutti, että harrastusluonteisesti kalastavien ei tulisi siirtyä rannikolle lohenpyynnin pariin, jotta ammattilaisten toimeentulo voitaisiin turvata. Rannikkopyyntiin siirtyminen on käynyt joidenkin haastateltavien mielessä. Siirtymällä rannikkopyyntiin kalastustulojen osuutta kokonaistuloista voitaisiin nostaa. Strategian muutosta pohtineet pelkäsivät kuitenkin, että lupien saanti sivutoimisille niin kalastuskuntien kuin valtion vesialueille saattaisi osoittautua mahdollottomaksi.

”Rannikkoveet on niin ku maataloudenharjoittajien käsiss melkein suurimmaks osaks, niin ei niin ku pysty siell niin ku kalastamaa.”

Palkkatyön ja rannikkokalastuksen yhdistäminenäkään ei ole aivan ongelmatonta.

”Palkkatyö kumminkin ollu päällimmäisen ja tää on jääny nii ku semmoseks sivuhommaks, eikä siinä oo pystyn panostaan sitt nii paljoo. Siin ois pitän sitt palkkatyö lopettaa, jos ois alkan investoimaa enempi...”

6.5. Harrastuksen jatkamiselle monia perusteita

Vaikka siimapyynti ei juurikaan ole taloudellisesti kannattanut, sen parissa aiotaan jatkaa. Kalastajat haluavat korostaa ensisijaisesti sen virkistyksestä arvoa. Muita merkittäviä syitä pyyntitavan jatkamiseen ovat ammatin eteen tehty työ, kalastusomaisuus sekä halu pysyä kalastajana. Nämä seikat tukevat jatkuvuutta, pitkäkestoisiin arvoihin perustuvaa elämäntapaa.

*”...vähän noin niinkun ottaa päähän, jos ei enää pääsiskää jonnee siimahommii ja...vapaast kokkui mereen koska kyl se henkisest rasittais paljo, vois olla vähä katke-
raakii kun kuitenkin on vene hankittu ja vehkeet on, sit ne jäis ihan käyttämättä...”*

*”Harrastuksena se säilyy varmast niin kauan kun täs nyt henki pihisee, sitä nyt ei pys-
ty, voi lopettaa ihan sillä viistee.”*

Lohen avomeripyynnin säätelylle Suomenlahdella kalastajat eivät näe perusteita, koska alueella ei ole luonnonlohta ja lisäksi siimasaaliit ovat hyvin pieniä. Siimakalastajien mielestä kalastuksen säätelytarvetta on pikemmin voimakkaasti yleistyneessä lohen paunettikalastuksessa. Kalastajien mukaan huonoin tapa säädellä kalastusta on rajoittaa ammattiin ryhtymistä. Muutamat kalastajista olivat jäseniä Avomerikalastajat ry:ssä², jonka keskeisenä tavoitteena on puolustaa jokaisen Suomen kansalaisten oikeutta harjoittaa kalastusta valtion yleisvesialueella. Kalastajat saivat kalastuksen harjoittamiseen liittyvää tietoutta järjestön jäsenlehdestä, mutta kalastajissa oli myös niitä joille Kalatalouden Keskusliiton julkaisema Kalastaja-lehti oli tärkein kalastusalan lehti.

Kahdella haastatellulla kalastajalla työura oli juuri katkennut. He eivät aikoneen lisätä siimapyyntiä. Kalastustulojen kasvu olisi merkinnyt ansiosidonnaisen päivärahan alenemista. Täten myös valtion harjoittama sosiaalipolitiikka säätelee kalastajan valintoja ja kalastuksen luonnetta. Kalastus tuo kuitenkin perusturvaa ja mahdollisuuden siirtyä kalastuksen pariin ammattimaisemmin kun olosuhteet muuttuvat. Kalastajat eivät myöskään kokeneet työuran katkeamista peruuttamattomana tilana, vaan töitä saattaa löytyä lähitulevaisuudessa kalastuksen ulkopuolelta. Vaimon palkkatulot lisäsivät näissä tapauksissa osaltaan perusturvallisuutta.

Monet kalastajista olivat harkinneet vetäytymistä ammattikalastajarekisteristä. Toisaalta rekisteriin kuulumisen antaa kuitenkin mahdollisuuden kalastaa Venäjältä vuokratuilla A, B ja C- alueilla³, joilla saaliit ovat yleensä parempia eikä laivaliikenne ole yhtä vilkasta kuin Suomen aluevesillä. Luvan saanti sopimusalueelle edellytti myyntituloa. Kalastajat pelkäsivät, että lähivuosina alukset joiden saalis on jäänyt pieneksi tullaan poistamaan kalastusrekisteristä, mikä estäisi kalastuksen vuokra-alueilla kokonaan.

6.6. Kalastusmatkailuun varovaista kiinnostusta

Lohisaaliiden hupeneminen 1990-luvun puolella ei enää suonut kalastajille aiempaan verrattavia ansiomahdollisuuksia. Kalastajilla ei myöskään ollut erityisempää kiinnostusta investoida suurempaan alukseen tai vetokoneeseen. Kalastuksen jäätyä takalalle heille oli jäänyt enemmän aikaa muulle harrastustoiminnalle: jotkut olivat matkustelleet ulkomailla hyvinkin paljon.

² Avomerikalastajat ry. on nykyisin vuonna 1997 perustetun Osa-aikakalastajaliiton jäsenjärjestö.

³ Venäjä irtisanoi sittemmin vuonna 1997 alueiden vuokrasopimuksen. Edellisvuonna pyynti-alueelle oli myönnetty 63 pyyntipassia (Tast 1997).

Kalastajilla on monipuolinen kontaktiverkosto, johon kuului muun muassa työkavereita, muita kalastajia ja mökkiläisiä. Siimakalastajat ovatkin kaupunki- ja maaseutumaisten arvojen välittäjiä. Siten on ymmärrettävää, että monet kalastajista suhtautuvat myönteisesti sosiaalista taitoa vaativaa kalastusmatkailua kohtaan. Kalastajat pitivät kalastusmatkailua yleisesti ottaen yhtenä mahdollisena kalastuksen rinnalla harjoitettavana lisätulolähteenä, vaikkakaan se ei omalla kohdalla palkkatyön sitovuuden takia olisikaan mahdollista.

”Enempi minua kiinnostais tommonen... saaristolaismatkailu sanotaa ihan suoraa. Se on semmoinen toinen vaihtoehto mikä on ton kalastuksen päälle.”

Haastatelluista ainoalla merkittävää monilajikalastusta harjoittavalla kalastajalla oli jo ennestään myyntituloja silakkajalosteiden ja savukalan myynnistä. Kalastaja aikoi lähivuosina monipuolistaa toimintaansa.

6.7. Johtopäätökset

Lohen siimapyynti on pitkälle erikoistunut pyyntimuoto, jossa yhdistyvät muun muassa taloudelliset, virkistykelliset ja sosiaaliset arvot. Palkkatyö ja luonnonolosuhteet rytmittävät kalastusta. Pyyntimuodon kannattavuuden vähenemisen myötä kalastuksen virkistykelliset arvot ovat korostuneet. Pyyntimuoto antaa mahdollisuuden täysipainoiselle irrottautumiseen arjesta. Palkkatyön avulla on voitu rahoittaa kalastusta.

Monella kalastajalla on vankka ammattilaistausta, mikä ankkuroi heidät ammattimaisen kalastuksen pariin. Ryhmään kuuluu myös ulkopuolelta alalle tulleita, joilla ei ollut kalastustilaa omia kalavesiä eikä myöskään perittyjä taitoja hyödyntää rannikon kalaresurseja. Kalastajat eivät olleet erityisemmin kiinnostuneita pyyntimuodon lopettamisesta tai vaihtamisesta muuhun kalastusmuotoon.

Yhdenmukaiset pyyntivälineet ja -alueet sekä yhteiset kalastuksen harjoittamiseen liittyvät epäkohdat tekevät siimakalastajista näkemyksiltään varsin homogeenisen ryhmän. Tästä johtuen ristiriitoja ryhmän sisällä ei juuri esiinny. Nuorten vähäinen kiinnostus pyyntimuotoa kohtaan — ajosiimakalastukselle ei näyttänyt löytyvän jatkajaa — johtuneen varsin vähän teknistyneen pyyntimuodon fyysisesti ja henkisesti kulluttavasta luonteesta. Esimerkiksi teknisesti kehittyneempi vetouistelu kiinnostaa nuoria siimapyyntiä enemmän.

7. Tulosten tarkastelua

Sivutoimisten kalastajien toimenkuvat ovat 1900-luvun jälkimmäisellä puoliskolla monipuolistuneet, eivätkä vanhat mallit ja ammattikunnan tyypittelyt enää päde. Kalastajien taloudellinen, kulttuurinen, virkistysellinen ja sosiaalinen side kalastukseen on alueellisesti pitkälti erilaistunut. Kalastuksen merkityssisältö on myös jatkuvassa muutoksen tilassa. Taulukossa 2 on luonnehdittu kullekin tapaustutkimusalueelle kalastuksen motiiveihin, tulolähteisiin, tukipolitiikan merkitykseen, kalastajan asemaan ja vaikutusmahdollisuuksiin liittyviä vallitsevia piirteitä ja näkemyksiä. On huomattava, että yksittäisten haastateltujen kalastuksen lähtökohdat ja mielipiteet saattoivat poiketa vallitsevista.

Taloudellisen tuoton tavoittelu oli merkittävää kaikissa tapaustutkimuksissa — joskaan ei kaikilla haastatelluista. Kalastuksesta oli alunperin lähdetty hakemaan elantoa (Perämeri) tai sitten lisätuloja (Itäinen Suomenlahti, Pyhäjärvi). Sittenkin kalaa on riittänyt enää satunnaiseen myyntiin, jolloin ainakin huomattava osa toimeentulosta oli saatava muualta. Pyhäjärvellä, kuten useimmilla sisäjärvillä, muikkukannat voivat heilahdella rajusti: pääammatista voikin kalastajalle tulla seuraavana vuonna harrastus. Myös merialueen vaelluskalojen (lohi ja vaellussiika) pyynnissä saaliit ja siten myyntitulot saattavat vuosittain tai pitemmässä ajanjaksoissa vaihdella huomattavasti. Sen sijaan, jos sivutoiminen kalastus pohjautuu ensisijaisesti paikallisiin kalakantoihin tai on monilajikalastusta kuten Perämeren eteläosassa tai Merenkurkussa, myyntitulojen vuosittaiset vaihtelut ovat yleensä vähäisempiä (Toivonen 1996, Huhmarniemi ja Salmi 1997).

Kalastajien puheiden sisällöstä ilmeni, että sivutoimisella ja harrastusluonteisella kalastuksella on useita rinnakkaisia arvoja, joiden merkitys vaihtelee ensisijaisesti kalakannoissa tapahtuvien muutosten mukaan. Kotitarve- ja vapaa-ajankalastus ovat hallitsevia kalastuksen motiiveja kalakantojen ollessa alamaissa. Myös vuodenaikoina, jolloin ammattimainen kalastus ei ole taloudellisesta kannattavaa kalastuksen motiivina on usein ruokakalan pyynti. Virkistyselliset arvot ovat läsnä kaikenlaisessa kalastamisessa, vaikka ne varsinkin sesonkiaikana yhdistyvät taloudellisiin päämääriin. Virkistäytymisessä on keskeistä irrottautuminen arjesta ja läheinen yhteys luontoon. Suomenlahden tapauksessa siimakalastajilla pyyntitapahtumaan liittyy myös sosiaalisia arvoja; merelläolo kaveripiirissä koetaan antoisana.

Varsinkin Perämerellä sivutoiminen kalastus nojaa yhä vankasti suvun perinteisiin: ammattimaisen pyynnin parissa halutaan pysyä, vaikka kalastustoiminta ei aina olisi taloudellisesti kannattavaa. Uusia pyyntistrategioita kokeillaan vain harvoin. Heille kalastus on tärkeä elämänsisältö ja sen jatkuminen suvussa halutaan turvata. Kalastuksella on usein tärkeä merkitys elämäntapana myös muilla rannikko- ja järvi-alueilla sivutoimenaan ja pääammatikseen kalastaville (Salmi P. ym 1997).

Vaikka perinteisen talonpoikaisen elämäntavan, jossa tuloja on hankittu kalastuksen ohella maa- ja metsätaloudesta, merkitys on vähentynyt, alkutuotannon suomat kausiluonteiset ansiomahdollisuudet antavat edelleen monille perheille toimeentulon. Koska alkutuotanto on pitkälti perhepiirissä tapahtuvaa yritystoimintaa, se tarjoaa palkkatyötä paremmat mahdollisuudet ajoittaa kalastus sesonkiaikoihin. Kalastuksesta saatavat ansiotulot ovat yhä tärkeä osa maaseudun mosaiikkimaisessa työllistymisessä.

Taulukko 1. Sivutoimisten ja harrastusluontoisesti kalastavien kalastuksen motiivit, muiden tulolähteiden merkitys ja näkemykset heidän asemastaan ja vaikutusmahdollisuuksistaan.

	Pyhäjärvi	Keski-Perämeri	Itäinen Suomenlahti
Kalastuksen motiivit			
Taloudellinen tuotto	Vaihtelee vuosittain. Tärkeä muikkukannan ollessa hyvä	Merkitys vähentynyt	Merkitys vähentynyt
Virkistäytyminen	Keskeinen	Keskeinen	Keskeinen
Perinteiden vaaliminen	Toissijainen	Tärkeä	Useille tärkeä
Sosiaalinen sisältö	Merkittävä vain talvinuottaajilla	Ei merkitystä	Tärkeä
Tulolähteet			
Maaseutuelinkeinot	Tärkeä: maatilatalous ja kalastus toisiaan tukevia	Joillekin tärkeä	Ei merkitystä
Palkkatyö	Tärkeää muikkukantojen ollessa alamaissa	Joillekin tärkeä	Tärkeä
Kalastusmatkailu	Ei merkitystä tulolähteenä	Toistaiseksi ei, edellytyksiä on lähdetty parantamaan	Joillekin palkkatyön korvaajana
Tukipolitiikan merkitys			
Sivutoiminen kalastus	Ei näkemyksiä	Ei tarvitse tukea	Ei tarvitse tukea
Päätoiminen kalastus	Ei näkemyksiä	Tuetaan liian paljon	Ei näkemyksiä
Kalastajan asema			
Paikallisyhteisössä	Arvostettu	Arvostettu	Ei näkemyksiä
Ammattikalastajien parissa	Arvostettu	Ei erityisempää arvostusta	Ei näkemyksiä
Yhteiskunnassa yleensä	Arvostettu	Ei arvosteta	Ei arvosteta
Vaikutusmahdollisuudet			
Paikalliseen päätöksentekoon	Ovat mukana päätöksenteossa	Ovat mukana päätöksenteossa	Ei. Vähän kiinnostusta
Keskusjohtoiseen päätöksentekoon	Ei näkemyksiä	Ei vaikutusmahdollisuuksia	Ei vaikutusmahdollisuuksia

Suurimpien järvien ja merenrannikon kaupungeissa sekä taajamissa sivutoiminen kalastus on saanut toisen maailmansodan jälkeen myös uudenlaisia vivahteita. Nykyisin asutuskeskuksissa kalastusta harjoitetaan yleisesti vakituisen tehdastyön tai palveluammattin rinnalla ja kalastus on ensisijaisesti irrottautumista arkityöstä. Virkistäytymisen ohella kalastus tarjoaa monille myös mahdollisuuden lisäansioihin.

Säännöllinen palkkatyö asettaa reunaehdot kalastuksen luonteelle. Itäisellä Suomenlahdella osa kalastajista on erikoistunut harjoittamaan pyyntitapaa (ajosiimakalastus), joka ei edellytä kiinteää kalastusomaisuutta (omaa rantaa ja laituria ym.) ja joka sa-

malla antaa mahdollisuuden pitempiaikaiseen ja täysipainoiseen irrottautumiseen arki-työstä. Siimakalastus — päinvastoin kuin esimerkiksi rysä- tai paunettikalastus — ei myöskään edellytä päivittäistä sitoutumista merelle, vaan antaa mahdollisuuksia pitää kalastus ja varsinainen vapaa-aika erillään toisistaan. Samanlaisia ominaisuuksia on siian ajoverkkopyynnillä, jota harjoitetaan sivutoimisesti ja harrastusluonteisesti etupäässä Selkämeren suurimpien kaupunkien edustoilla (Huhmarniemi ja Salmi 1997).

Sivutoimisuuden arvostus paikallisyhteisöissä ja pääammattikalastajien keskuudessa vaihtelee. Paikoin — esimerkiksi Satakunnan rannikolla — kalastuksen rinnalla harjoitettaviin ei-perinteisiksi katsottuihin sivutoimiin saatetaan suhtautua nuivasti. Lisäksi merialueella suurimpien taajamien edustoilla pääammattikalastajat kokevat sivutoimisten ja harrastusluonteisesti kalastavien kilpailevan samoista niukoista kalaresursseista (Huhmarniemi ja Salmi 1997). Sivutoimisesti tai harrastusluonteisesti kalastavat eivät koe kilpailevansa ammattilaisten kanssa, koska he harjoittavat pyyntipaikoja (esim. ajosiima) tai kalastavat alueilla (paunettien ja rysien pyyntipaikat), joilla ammattilaisten ei olisi taloudellisesti kannattavaa kalastaa. Kalastajilla, jotka ovat aiemmin harjoittaneet pääammattikalastusta tai joiden sukutaustassa on ammattikalastajia, on ollut vähemmän ongelmia kalastusoikeuksien saannissa kuin äskettäin alalle tulleilla. Sen sijaan Pyhäjärvellä, jossa sivutoimisuus mielletään luonnolliseksi osaksi paikalliskulttuuria, nuorten alalletuloa on kannustettu.

Päätöksentekovalan ollessa kalastuksen järjestämiseen liittyvissä kysymyksissä paikallisyhteisöillä (Pyhäjärvi), kalastajien suhtautuminen tulevaisuuteen on myönteistä. Merialueella, jossa päätöksentekovalta on pääosin keskusjohtoista, kalastajat pitävät vaikutusmahdollisuuksiaan kalastuksen järjestämiseen liittyvissä kysymyksissä vähäisinä.

Nykyinen lainsäädäntö rajoittaa sivutoimisimmilta ammattipyödysten käyttöä ja mahdollisuuksia saada kalastukseen tukia. Esimerkiksi Keski-Pohjanmaan rannikolla kalastajat, joilla ei ollut oikeutta ammattipyödysten käyttöön (kalastustulojen osuus jäi alle 15%) ovat pitäneet valtion yleisvesien verkkorajoituksia ongelmana. Säätelyn seurauksena heillä ei ole ollut mahdollisuutta lisätä pyynnissä olevien verkkojen lukumäärää ajanjaksoina, jolloin saaliit jäivät pieniksi (Salmi P. ym. 2000).

Tapaustutkimusalueiden kalastajilla ei ollut erityisempää kiinnostusta hakea tukia valtiolta tai EU:lta. Ajatus kalastusammattiin sitoutumisesta tukien ja lainapääoman avulla ei tuntunut houkuttelevalta, koska kalastus ei yksinään tarjoaisi riittävää ja säännöllistä toimeentuloa. Myönteisimmin tukiin suhtautuivat nuoret, joita kiinnosti ammattimaisemman kalastuksen pariin siirtyminen. Tukiin kielteistä asennetta perusteltiin myös kalakantojen vaarantumisella (Perämeri, Pyhäjärvi) ja pyynnin tehostumisen myötä lisääntyvän kalan tarjonnan hintoja alentavalla vaikutuksella (Perämeri, Suomenlahti). On myös huomattava, että palkkatyöllä on voitu rahoittaa kalastukseen liittyviä investointeja eikä tappiollisia pyyntimatkoja ole koettu kohtalokkaina. Toisaalta säännöllisesti muualla työssä olevilla kalastajilla ei myöskään ole liiemmin aikaa kehittää kalastustaan.

8. Kirjallisuus

- Anon. 1994. Runsaat taimenistutukset ehkä syynä? Pyhäjärvi ei anna muikkua enää takavuosien tapaan. Satakunnan Kansa 24.7.1994.
- Anon. 1999. Ammattikalastus merialueella vuonna 1998. Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos. SVT Maa-, metsä- ja kalatalous 1999:4. 39 s.
- Auvinen, H., Helminen, H. & Salmi, P. 1995. Sisävesien kalastus - Säkylän Pyhäjärvi. Julkaisussa Kala ja riista kartalla. Alueellista tietoa suomalaisesta kalataloudesta ja metsästyksestä. SVT Ympäristö 1995:12.
- Haapasaari, P. 1994. Silakanpyyttäjiä ja lohitalonpoikia - kalastusperinnettä Perämeren kansallispuistossa. Metsähallituksen luonnonuojelujulkaisuja, sarja A, No 19. 38 s.
- Helminen, H., Hirvonen, A. & Sarvala, J. 1994. Muikun osuus Säkylän Pyhäjärven talvinuottasaaliissa on pienentynyt. Suomen Kalastuslehti 6, s. 8-11.
- Huhmarniemi & Salmi, J. 1997. *Kalaa ei riitä kaikkien verkkoihin*. Pohjanlahden ammattikalastajien näkemyksiä siiankalastuksen järjestämisestä. Kala- ja riistaraportteja 102, 34 s.
- Jordas, K. 1997. Laxarbetsgruppen 1997. Fiskeritidskrift för Finland 5, s. 8-10.
- Järvi 1932. Suomen merikalastus ja jokipyynti. WSOY. 188 s. + 190 valokuvaa.
- Kallio, M. & Pönni, J. 1997. Suomenlahden lohenkalastajat. Ammatista vapaa-ajanharrastukseen. Julkaisussa Salmi, J. & Salmi, P. (toim.). Lähikuvia ammattikalastuksesta. Kalastusammatin rakenne, joustavuus ja mahdollisuudet. Kalatutkimuksia 122, s. 111-117.
- Knihtilä-Manninen, L. 1986. Simon lohenkalastus. Teoksessa: H. Heinänen & M. Hiltunen (toim.) Simon kirja. JYY:n Kotiseutusarja 24, s. 185-213.
- Pennanen, J. 1986. Talviapajilla. Ammattimaisen talvinuottauksen sata vuotta. Suomalaisen kirjallisuuden seura. Helsinki. 228 s.
- Pitkänen, M. 1996. Kiehuvat kalavedet. Suomen sisävesien paikalliset kalastuskonfliktit - haaste kalastushallinnolle ja kalavesien käytön järjestämiselle. Kala- ja riistaraportteja 48, 98 s.
- Pulliainen, E. 1998. Ammattimainen kalastus. Eduskunnan muistio. 18.4.1998. 3 s.+ 5 liitettä.
- Rytkönen, R. 1987. Säkylän historia II. Gummerus. 466s.
- Salmi, J., Honkanen, A., Jurvelius, J., Moilanen, P., Salmi, P. & Vesala, K.M. 1996. Haastatteluja Hangosta Utsjoelle. Ammattikalastuksen profiilitutkimuksen metodiikka. Kalatutkimuksia 116. 26 s.
- Salmi, J., Salmi, P. & Moilanen, P. 1997. Kalastusyritysten rakenne ja kannattavuus. Julkaisussa Salmi, J. & Salmi, P. (toim.) Lähikuvia ammattikalastuksesta. Kalastusammatin rakenne, joustavuus ja mahdollisuudet. Kalatutkimuksia 122, s.17-34.
- Salmi, P. & Salmi, J. 1998. Kalastajat elinkeinon ja harrastuksen rajavesillä. Kalamies 3, s. 3-5.
- Salmi, P., Salmi, J., Jurvelius, J. & Varjopuro, R. 1997. Muuttuva ammattikalastus. Yhteenveto profiilitutkimuksen tuloksista. Julkaisussa Salmi, J. & Salmi, P. (toim.): Lähikuvia ammattikalastuksesta. Kalastusammatin rakenne, joustavuus ja mahdollisuudet. Kalatutkimuksia 122, s.1-15.

- Salmi, P., Salmi, J. & Moilanen, P. 1999. Strategies and flexibility in Finnish commercial fisheries. *Boreal Environment Research* 3, pp. 347-359.
- Salmi, P., Salmi, J. & Lappalainen, A. 2000. Finnish Part-time Fishery: A Flexible Local Strategy or a Nuisance for Fisheries Management? In Symes D. (ed.): *Fisheries Dependent Regions*. Fishing News Books, pp. 132-142.
- Satakunnan Seutukaavaliitto, 1981. Satakunnan kalatalouden alueellinen kehittämissuunnitelma 1980-1990. Sarja A:123. Pori. 125 s.
- Seppovaara, O. 1988. Kymijoki - virran kohtaloita vuosisatojen saatossa. Kouvola, Kymijoen vesiensuojeluyhdistys. 472 s.
- Tast, T. 1997. Suomalaisten kalastus Venäjän vesillä loppuu. *Suomen Kalastuslehti* 2, s. 27.
- Toivonen, A.L. 1996. Rannikkokalastuksen strategiat. Kala- ja riistaraportteja 76. 37 s.
- Varjopuro, R. 1997. *Ei anneta kalastaa silloin, kun on kalastuksen aika*. Lohen ammattikalastajien näkemyksiä kalastuksen säätelystä ja sen vaikutuksesta kalastusammattiin. Kala- ja riistaraportteja 97, 71 s. + 2 liitettä.
- Vesala, K.M., Honkanen, A., Jurvelius, J., Salmi, J., & Salmi, P. 1996. Enemmän hinnan kuin luonnon armoilla. Ammattikalastajatutkimuksen kvalitatiivista metodiikkaa. Kala- ja riistaraportteja 61, 23 s.
- Vilkuna, K. 1975. Lohi. Kemijoen ja sen lähialueen lohenkalastuksen historia. Otava. 423 s.